

TARTU ÜLIKOOL
Pärnu kolledž
Sotsiaaltöö korralduse osakond

Helena Randlaht

**KODULOOMAD LÄHISUHTEVÄGIVALLA
MÕJUTUSVAHENDINA JA KAASOHVRITENA
VALITUD PIIRKONDADE NÄITEL EESTIS**

Lõputöö

Juhendaja: Anu Aunapuu, MA

Kaasjuhendaja: Tormi Kotkas, MA

Pärnu 2021

Soovitan suunata kaitsmisele (allkirjastatud digitaalselt)

Anu Aunapuu

(allkirjastatud digitaalselt)

Tormi Kotkas

Kaitsmisele lubatud

TÜ Pärnu kolledži programmijuht Anu Aunapuu

(allkirjastatud digitaalselt)

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

Helena Randlaht

(allkirjastatud digitaalselt)

SISUKORD

Sisukord	3
Sissejuhatus	4
1. Koduloomad kui mõjutusvahend lähisuhtevägivallas	7
1.1. Lähisuhtevägivalla ja koduloomade vastase julmuse seos.....	7
1.2. Loomade turvalisuse ja heaolu tagamise olulisus sotsiaaltöös.....	12
1.3. Probleemiga tegelemise praktikad teaduskirjanduse põhjal.....	16
2. Uurimus koduloomadest lähisuhtevägivalla mõjutusvahendina ja kaasohvritena	19
2.1. Lähisuhtevägivalla ohvrite ja nende koduloomade abistamine Eesti sidusgruppide näitel.....	19
2.2. Metoodika ja valim.....	24
2.3. Uuringu tulemused	27
2.3.1. Loomad kui mõjutusvahend lähisuhtevägivallas ja otsene vägivald loomade vastu	27
2.3.2. Koostöö ja toetavad tegevused.....	31
2.4. Arutelu ja järeldused	33
2.5. Soovitused sidusgruppidele.....	37
Kokkuvõte	40
Viidatud allikad.....	43
Lisad.....	49
Lisa 1. Sidusgruppidele e-kirja teel saadud vastuste ülevaade.	49
Lisa 2. Kiri sidusgruppidele	51
Lisa 3. Intervjuu küsimustik Naiste Tugikeskuse töötajatele ja vabatahtlikele	53
Lisa 4. Eesti Loomakaitse Seltsi avalik postitus	55
Lisa 5. Autori poolset ettepanekud sidugruppidele.....	56
Summary	57

SISSEJUHATUS

Tänapäeval on majapidamistes lemmikud nii levinud, mistõttu on veider mõelda, et paar sajandit tagasi oli lemmikloomade pidamine ainult jõuka majapidamise lõbu (Bradshaw, 2018, lk 3). Tänu kasvavale jõukusele, saavad paljud inimesed lubada endale seltsiliseks kodulooma, aga majandusliku seisuga paremine ei saa olla ainukene põhjus, miks lemmikute pidamine on tänapäeval nii levinud. Lemmikloomad on nii suurema sissetulekutega majapidamistes kui ka majapidamistes, kus loomade pidamine võib käia üle jõu. Inimesed tunnevad üha enam sügavat emotsionaalset sidet oma lemmikutega ja peavad neid oma pereliikmeteks. Loomadel on läbi ajaloo olnud väga mitmeid rolle. Nad on olnud abiks töö tegemisel, liikumisel, kahjurite hävitamisel, neid on kasutatud toiduks, kasutatakse sõjatööstuses, nende kehaosadest toodetakse vajalikke esmatarbekaupu, nad pakuvad psühholoogilist tuge ja nendega abiga tehakse erinevaid teraapiaid (Bradshaw, 2018, lk 4–5).

Käesoleva töö teemaks on mõista, kuidas on seotud loomade vastane julmus ja lähisuhtevägivalla juhtumid. Kuidas märgata vägivalda enne kui see eskaleerub? Mis roll on koduloomal lähisuhtevägivalla ohvrina, kes on ta kannatanule, vägivallatsejale ja kuidas on koduloomade vastase julmuse märkamise oluline sotsiaaltöös? 2013. aastal läbi viidud Sisekaitseakadeemia uurimistöös (Tamm, 2013, lk 24–25) tulemusena leiti, et lähisuhtevägivalla ohvriteks olid lisaks inimestele ka koduloomad. Lisaks viitab Tamm (2013, lk 24–25), et Lõuna-Eestis koheldi 37% lähisuhtevägivalla juhtumites koduloomi halvasti. Jõgevamaal koheldi 30% juhtumitest koduloomi halvasti. Uurimustöö raames läbi viidud küsitluse tulemusena oli kõige levinum loomade väärkohtlemise vorm karjumine. Esines ka loomade tapmist, et ohvreid hirmutada ja neid kontrollida. Nimetatud töös toodi näide, kus koduloom uputati WC-potti. Veel tuli uuringust välja, et esines poomist ja hukkamist õhupüssiga. Uuringus osalenud ohvrid leidsid, et üheks esialgseks lahenduseks probleemile oleks võimalus võtta loomad varjupaikadesse kaasa.

Justiitsministeeriumi 2019. aasta statistika põhjal registreeriti kokku 4119 lähisuhtevägivalla juhtumit (Justiitsministeerium, 2019). See on 14% rohkem kui varasemal aastal. Lähisuhtevägivalla tagajärjel hukkus 2019. aastal viis inimest. Linno jt (2011, lk 10) poolt läbi viidud uuringus osalenud vastajatest iga viies väitis kindlalt, et peres, kus kasutatakse vägivalda inimeste suhtes, tehakse seda ka lemmikloomade suhtes. Uuringus nenditi, et agressiivsus loomade suhtes on teema, mida on liiga vähe uuritud ning sellele ei pöörata piisavalt tähelepanu. Newberry (2017, lk 274) uuringust selgus, et lähisuhtevägivalla kuriteo toimepanijad saavad ohvri ja kodulooma vahelist sidet kasutada inimohvrite emotsionaalseks kahjustamiseks, kasutada koduloomi manipuleerimise vahendina, kasutada nende peal vägivalda, et sundida ohvreid ebatervetesse situatsioonidesse või lausa olukorra juurde naasma.

Tuginedes eelnevale on uurimisprobleemiks koduloomade kasutamine lähisuhtevägivalla juhtumites manipuleerimiseks ja mõjutusvahendina ning loomad on ka ise vägivalla ohvrid, kes tihtipeale jäävad abitusse olukorda.

Antud töö eesmärk on välja selgitada seos koduloomade vastase julmuse ja lähisuhtevägivalla vahel valitud Eesti piirkondades ning levinud praktikate põhjal anda soovitusi sidusgruppidele teema käsitlemiseks.

Sidusgrupid, kellele antud töös planeeritakse soovitusi anda on kohalike omavalituste sotsiaalosakonnad, Politsei- ja Piirivalveamet, Veterinaar- ja Toiduamet, Sotsiaalkaitseameti ohvriabi talitus, Eesti Väikeloomaarstide selts, Pärnu Õppenõustamiskeskus, Eesti Loomakaitseselts, Varjupaikade MTÜ ja Loomapäästegrupp.

Uurimisküsimused:

- Kuidas on seotud koduloomade vastane julmus ja lähisuhtevägivalla juhtumid Eestis valitud piirkondade näitel?
- Kuidas toetatakse lähisuhtevägivallas kannatanud inimesi ja koduloomi sidusgruppide poolt?

Töö koosneb kahest põhiosast. Esimeses osas annab autor ülevaate kirjanduse põhjal, mis on lähisuhtevägivald ja kuidas on see seotud loomadega. Kuidas väljendub loomade

vastane julmus lähisuhtevägivallas ning keda see kõige rohkem puudutab? Samuti toob autor välja, kuidas sotsiaaltöövaldkonnas on loomade heaolu hindamine seotud ohtlike olukordade ennetamisega ning miks on loomade heaolu tagamine sotsiaaltöövaldkonnas oluline. Töö esimeses osas kirjeldab ka autor, toetudes erinevale kirjandusele, kuidas mõjutab loomadevastane vägivald lähisuhtevägivalla situatsioonides lapsi ja teisi inimgrupe ning miks on oluline, et kõik inimese elu osad oleksid toetatud.

Töö teine osa on empiiriline ja proovib leida vastuseid käesoleva töö uurimisküsimustele, lähtudes valitud piirkondade Tugikeskuste töötajate ja vabatahtlike ning erinevate sidusgruppide vastustest. Esmalt annab töö autor ülevaate erinevate sidusgruppide poolt saadud sisendist hetkeolukorra kohta Eestis. Teises pooles tutvustab autor töö valimit ja analüüsimeetodit ning annab ülevaate saadud tulemustest. Teise osa lõpus annab töö autor soovitusi sidusgruppidele antud teema käsitlemiseks oma töövaldkonnas erinevate praktikate näitel, toetudes töös väljatoodud autorite uuringutele.

1. KODULOOMAD KUI MÕJUTUSVAHEND LÄHISUHTEVÄGIVALLAS

1.1. Lähisuhtevägivalda ja koduloomade vastase julmuse seos

Allaste & Võõbus defineerivad oma 2008. aasta töös lähisuhtevägivalda järgmiselt: „Lähisuhtevägivald on vägivald, mis leiab aset eraelus, enamasti inimeste vahel, kes on omavahel lähisuhtes, veresuguluses või seaduslikult seotud“ Allaste & Võõbus (2008, lk 5).

Ajalooliselt on perevägivald liigitatud „naiste probleemide“ alla, mis näitab seda, et enamus lähisuhtevägivalda pannakse toime naiste peal, aga ka tänu sellele on probleemi ühiskonnas vähetähtsustatud (Taylor & Fraser, 2019, lk 63). Statistiliselt esineb naiste vastast lähisuhtevägivalda kõige rohkem. Justiitsministeeriumi andmetel on kõikides lähisuhtevägivalda toimepanijatest 97% mehed (Justiitsministeerium, 2019). See on ka põhjus, miks antud töös on lähenetud temale läbi Naiste Tugikeskuste. See muidugi ei tähenda, et ka mehed ei saaks olla lähisuhtevägivalda olukordades ohvrid. Lähisuhtevägivalda ennetuseks on erinevaid teenuseid ja lähenemisi, mis võitlevad aktiivselt probleemi vastu. Alates 2020. aastast on avatud kriisitelefoni, mille eesmärgiks on nõustada liinile helistajaid, kes on puutunud või puutumas kokku vägivaldsete olukordadega. Enamik antud liini nõustatavatest on olnud mehed, kes on ühendust võtnud politseiametniku või ohvriabitöötaja soovitusel. (Sotsiaalkindlustusamet, 2020)

Olulisteks märksõnadeks, mis kaasnevad lähisuhtevägivalda episoodidega on sugu, vanus ja muud sotsiaalsed ettekirjutused, et loomad ja naised peavad üles näitama ustavust ja jäägitut pühendumist omanikule ja kaasale. Perevägivalda korral võib see tähendada, et abi ei otsitagi, sest ohvrid leiavad, et kannatamine ja selle „üle elamine“ ongi nende roll. (Taylor & Fraser, 2019 lk 41) Loomade ja naiste väärkohtlemise ja ühiskonna patriarhaalse süsteemi vahel on nähtud seoseid. (Stevenson *et al*, 2017, lk 246). Tiplady

jt (2012, lk 52) uuringu kaudu leiti, et ka koduloomad on lähisuhtevägivalla kaasohvrid. Mõnedel juhtudel lõppes vägivalla olukord ka kodulooma surmaga. Selles uuringus olid koduloomade põhilised hooldajad naised. (Tiplady *et al.*, 2012, lk 52) Campbell jt (2021, lk 2358) uuringus analüüsi 3 416 lähisuhtevägivalla politsei raportit, kus oli 3 416 kahtlusalust, 4 476 ohvrit ja 3 191 tunnistajat. 107 vägivallatsejat olid minevikus vägivalda kasutanud ka loomade peal. Lähisuhtevägivalla kahtlusalused, kes olid minevikus ka loomi väärkohelnud olid 96% juhtudel mehed. Simmons ja Lehmann (2007, viidatud Taylor & Fraser, 2019, lk 33 vahendusel) toovad oma töös välja, et mehed, kes peres väärkohtlevad ka looma, on oma käitumises ohtlikumad kui mehed, kes seda ei tee. Loomi kuritarvitanud meeste vägivaldses käitumises esines rohkem seksuaalvägivalda, abielusisest vägistamist, emotsionaalset vägivalda ja jälitamist võrreldes nende meestega, kes ei kuritarvitanud pere lemmiklooma (Taylor & Fraser, 2019, lk 33).

Koduvägivalla olukordades kasutavad vägivallatsejad erinevaid taktikaid ohvri vastu. Üsna levinud on ohvri süüdistamine asjades, mis temaga juhtuvad. Ohver saab asjadest valesti aru ning temaga toimuv on miski, mis toimub tema peas, ta on paranoiline või lihtsalt hull. (Taylor & Fraser, 2019, lk 115) Üheks levinud meetodiks on lisaks ka loomade ära kasutamine lähisuhtevägivalla situatsioonides. Eestis Tamm (2013) poolt läbi viidud ainuke loomade vastase julmuse ja lähisuhtevägivalla seost uurinud töö leidis, et Eestis on koduloomad sattunud läbi lähisuhtevägivalla olukordade ka jõhkrutsemise ohvriks. Lisaks kirjeldab Tamm (2013, lk 28) olukordi, kus koduloomade elu ka nii lõppeb. Ameerika Ühendriikides läbi viidud uuringu tulemusena leiti, et lähisuhtevägivalla olukordades, kus peres olid ka koduloomad, kasutati 89% juhtudel ka loomade peal vägivalda (Barrett *et al.*, 2020, lk 5143). Naised, kes osalesid Taylor & Fraser (2019, lk 125) projektis „Loving You“ kinnitasid teiste uuringute tulemusi, et lähisuhtevägivallas kasutatakse loomade peal vägivalda erineval moel, et sundida ohvreid vägivallatsejatele alluma või naasma tagasi nende juurde.

Akhtar (2013, lk 553) nendib, et lähisuhtevägivallast on saanud maailmas üks suurimaid rahvatervise murekohti, kuid kahjuks ei näe erinevad terviseorganisatsioonid (nt Maailma Terviseorganisatsioon) inimese- ja loomadevastase vägivalla vahel piisavalt seoseid. Taylor & Fraser (2019) toovad oma töös välja, et lähisuhtevägivald iseenesest on keeruline ja raske teema ning sellest rääkimine on ebamugav ja nii nagu ka

loomadevastase julmuse korral, on kergem pea ära pöörata ja loota, et need lahenevad iseenesest. (Taylor & Fraser, 2019, lk 7) Johnson (2018, lk 410) märgib oma töös, et on olemas üle viiekümne aasta erinevaid uuringuid, mis toetavad fakti, et loomade vastane julmus ja vägivald on esmane marker, mis annab märku, et ka inimeste vastu kasutatakse vägivalda. Vägistajad, pedofiilid ja mõrvarid on reeglina nooremas eas kasutanud vägivalda ka loomade peal. Lähisuhtes vägivallatsejad kasutavad loomade vastu vägivalda, et saavutada kontroll teiste üle, karistada ning hirmutada inimohvreid. Eelnevale tuginedes toob ka Graber (2016, lk 336) oma uuringus välja, et Ameerika Ühendriikide föderaalne juurdlusbüroo (FBI – *Federal Bureau of Investigation*) käsitleb loomade vastast julmust kui “punast lippu”, mis viitab ka muule vägivaldsele käitumisele. Samuti tugineb FBI varasematele juhtumitele, kus on loomi väärkoheldud, et hinnata võimalikku vägivalla ohtu. Loomade vastane julmus on üks marker sarimõrvarite ja teiste julmade kuritegude toimepanijate profiili koostamiseks.

Loomade väärkohtlemine perekondades ja kogukondades, jääb trauma vormina sageli tähelepanuta. Tugeva seose tõttu perekonna- ja kogukonnavägivalla muude vormidega võib loomade väärkohtlemise tuvastamine ning mõistmine viia lähisuhtevägivalla varasema ja tõhusama tuvastamiseni (Randour *et al.*, 2021, lk 278). Sarnaselt Randour jt 2021. aasta uuringule toob oma töös välja loomade ja inimeste vastase vägivalla tugeva seose Graber (2016, lk 389). Ka Johnson (2018, lk 410) leiab, et loomade vastane julmus on tihti esimene vägivallaakt, mis võib eskaleeruda korduvaks vägivalla kasutamiseks nii inimeste kui loomade vastu. Samuti leidsid Wuerch jt (2018, lk 4822), et lähisuhtevägivalla ja loomade vastase julmuse vahel on kindlalt seos ja selle teadvustamine aitab tulevikus efektiivsemalt ohvreid abistada ning arendada abistamiseks vajalikke teenuseid. On oluline mõista, et lähisuhtevägivald on pidev, korduv võimu kasutamine, avaldades mitte ainult füüsilise vägivalla kujul ja olles liikide ülene. (Taylor & Fraser, 2019, lk 116)

Loomade vastane julmus, väärkohtlemine ja hooletusse jätmine on süüteod, mis võivad olla inimestevahelise vägivalla süütegude näitajad ja/või ennustajad. Sarnaselt inimestevastase vägivallatsemistega põhineb loomade vastu suunatud julmus võimu ja kontrolli dünaamil, mis sageli tähistab lähisuhtevägivalla, seksuaalse rünnaku, laste väärkohtlemise ja muu vägivaldse asotsiaalse käitumise vahelist seost. (Lockwood &

Arkow, 2016, lk 910) Campbell jt (2021, lk 2360) toovad oma töös välja, et kahtlusalustel, kellel oli varasemalt süüdistus loomade väärkohtlemises, oli suurema tõenäosusega samasuguseid teatamata juhtumeid ka varasemalt esinenud. Süüalused, kellel oli varasemaid süüdistusi loomade väärkohtlemises, esines ligikaudu 11–20 varasemat teatamata jäänud lähisuhtevägivalla juhtumit. Krienert jt (2018, lk 281) viitab ka Ascione jt (2007) uuringus leitud, mille kohaselt varjupaikadest abi otsivad vägivalla ohvrid teatasid 11-kordselt suurema tõenäosusega, et nende väärkohtleja on võimeline ka koduloomadele haiget tegema või tapma.

Stevenson jt (2017, lk 246) läbi viidud uuringus, kus osales 17 naistele mõeldud varjupaika, selgus, et Kanada lähisuhtevägivalla ohvritega töötavad inimesed on teadlikud inimeste vastase vägivalla ja loomade vastase julmuse seosest. Samuti olid vastajad teadlikud juhtumitest, kus inimohvrid keeldusid abist, kuna ei saanud kaasa võtta oma lemmiklooma. Sarnaselt Stevenson jt (2017) uuringule leiti Wuerch jt (2021, lk 4818) töös, et mure loomade heaolu pärast mõjutab lähisuhtevägivalla ohvrite otsust jääda vägivaldse partneri juurde, sunnib naasma vägivaldsesse olukorda või takistab otsimast abi. Sarnaselt eelnevate uuringutega, teatasid peaaegu kõik lähisuhtevägivalla ohvritega töötavad inimesed, et ohvri lahkumist vägivaldsest olukorrast võib mõjutada mure lemmikloomade heaolu pärast. Samuti oli enamik vastajatest kokku puutunud ohvritega, kes jäid vägivaldse partneri juurde lemmikloomade tõttu. (Wuerch *et al.*, 2021, lk 4818). Mure loomade heaolupärast tuuakse välja ka Krienert jt (2012) töö vahendusel. Autorid toovad välja, et ohvritel on keeruline lahkuda vägivalla situatsioonidest, kuna neil ei ole võimalik võtta looma endaga kaasa. Lisaks mainitakse, et loomadest võivad ka saada lähisuhtevägivalla sihtmärgid ja manipuleerimisvahendid, et sellega põhjustada ohvrile kannatusi (Krienert *et al.*, 2012, lk 281). Kui on teada, miks vägivalla ohvrid ei suuda vägivalla olukordadest lahkuda või on sunnitud tagasi pöörduma, siis on võimalik tulevikus ka neid paremini aidata (Taylor & Fraser, 2019 lk 42). 2012. aastal Ameerikas läbiviidud uuringus olid kõik loomateenistuse töötajad arvamusel, et seos inimeste vastase vägivalla ja loomade vastase vägivalla vahel on olemas ning nad märkavad seda ka igapäevaselt oma töös (Malick, 2012, lk 23).

Vägivald loomade vastu, et mõjutada ohvrit, võib toimuda erineval viisil. Näiteks raha kontrollimine toidu ostmiseks nii inimesele kui ka loomale. (Taylor & Fraser, 2019, lk

116) Collins jt (2017, lk 459) läbi viidud uuringus osales 107 lähisuhtevägivalla all kannatud naist, kellest 75% vastasid, et nende vägivallatseja ähvardas ka lemmiklooma, 66% vastas, et loomadele tehti ka kahju, 16% vastas, et loom jäeti meelega hooletusse ja 11% vastas, et loom ka tapeti. 41% vastanutest teatas, et vägivallatseja ähvardas looma piinata või tappa erinevate objektidega, mis ei olnud tulirelv. Aastal 2013. Eestis läbiviidud uuringus kirjeldab autor looma hukkamist kõri läbi lõikamise meetodil ja looma hooletusse jätmist korterisse kuni loom suri. Antud uuringu tulemused kirjeldasid ka looma uputamist, poomist ja õhupüssiga looma mahalaskmist. (Tamm, 2013, lk 25) Krienert jt (2012, 281), Wuerch jt (2018, lk 4818) ja Stevenson jt (2017, lk 246) toovad oma töödes välja, et mure loomade pärast takistab ohvritel olukordadest lahkumist. Tiplady jt (2012, lk 52) lisab, et uuringus osalejad ei olnud teadlikud erinevatest lähisuhtevägivalla tugiteenustest, et otsida abi olukorrast lahkumiseks.

Collins jt (2017, lk 460) uuringus märkisid paljud endised lähisuhtevägivalla all kannatanud, et nende partner kasutas julmust loomade vastu ja see põhines emotsionaalsel reaktsioonil, olles rahulolematud oma partneri suhtes. Samuti kirjeldasid ohvrid, et loomade vastu kasutati julmust kui taktikat nende käitumise suunamiseks. Uuringus osalejad kirjeldasid, et nende kaaslasel puudus tihti empaatia nii nende kui ka looma suhtes. Samuti teatasid Collins jt (2017, lk 463) uuringus osalenud, et loomade väärkohtlemine lähisuhtevägivalla kontekstis mõjutas nende emotsionaalset ja psühholoogilist heaolu. Osalejad kirjeldasid, et nad tundsid sellistes olukordades sageli keerulisi negatiivseid emotsioone nagu viha, kurbust, muret ja ärevust. Mõned ohvrid kirjeldasid ka juhtumeid, kus empaatia väärkoheldud looma vastu sundis neid otsima väljapääsu vägivaldsest olukorrast. Taylor & Fraser (2019) nendivad, et sarnaselt inimestele hakkavad ka loomad vägivalla olukordi normaliseerima ning kohanevad, valides oma käitumist vastavalt sellele. Samuti võivad avalduda nii vaimse kui füüsilise vägivalla tunnustele stressist tingitud haigused. (Taylor & Fraser, 2019, lk 130)

Antud peatükis tõi autor välja, mis on lähisuhtevägivald ning kes on kõige enam sellest mõjutatud. Välja on toodud erinevate uuringute näitel, kuidas võivad olla seotud koduloomad lähisuhtevägivallaga. Mis on loomade roll lähisuhtevägivallas ning kuidas inimohvrid võivad sattuda läbi kiindumussuhte hoopis keerulisemasse positsiooni ja olla vägivallatsejate jaoks veel haavatavamad. Toetudes varasemale teaduskirjandusele

kirjeldas autor, kuidas vägivallatsejad saavad ohvritega manipuleerida ning neid mõjutada. Peatükis tuuakse ühtlasi välja, et loomade vastane vägivald on esmane marker tuvastamiseks ka inimeste vastast võimalikku vägivalda.

1.2. Loomade turvalisuse ja heaolu tagamise olulisus sotsiaaltöös

Sotsiaalala töötaja eetikakoodeks defineerib sotsiaaltööd: „Sotsiaaltöö on professionaalne tegevus sotsiaalse õigluse põhimõtete elluviimiseks, elukvaliteedi parandamiseks, sotsiaalse kapitali arendamiseks, toimetulekuraskuste ennetamiseks, leevendamiseks või kõrvaldamiseks. Sotsiaaltöö on loomu poolest ennetav, leevendav, rehabiliteeriv, juhendav, hooldav või arendav“ (Eesti Sotsiaaltöö Assotsiatsioon, 2005, lk 1). Sotsiaalhoolekande seaduse (2015) § 15 hindamiskohustus ja abi osutamise kohta ütleb, et abivajaduse väljaselgitamisel lähtutakse terviklikust lähenemisest isiku abivajadusele võttes arvesse tema toimetulekut ja ühiskonnaelus osalemist mõjutavaid asjaolusid. Lähisuhtevägivalla ennetuse kava üheks eesmärgiks on samuti pere sotsiaalsed toimetulekut ja heaolu terviklikult teotada (Siseministeerium, 2019, lk 2). Kuid seaduses ei ole ära defineeritud, mis on terviklikkus ja mis täpsemalt kuulub inimese elu terviku alla. Sotsiaalala töötaja eetikakoodeks toob välja sotsiaaltöö kliendi definitsiooni ja sotsiaaltöö klientideks on üksikisikud, perekonnad, grupid ja kogukonnad. Kuid perekonna definitsioonist ei selgu, kes kuuluvad perekonda. Taylor & Fraser (2019, lk 139) toovad oma töös välja, et toetatud peavad olema kõik inimese eluaspektid ning loomade olemasolu peremudelites ei tohiks ignoreerida. Loomad on peremudeli üks osa. Inimestel on kohustus oma loomade eest hoolitseda. Seda ütleb loomakaitseseaduse (2001) § 51 lemmiklooma tervis ja heaolu.

Risley-Curtiss (2010, lk 44) toob sarnaselt Taylor & Fraser (2019, lk 139) oma töös välja, et loomad on klientide elu loomulik osa. Seega tuleks ka nende olemasoluga arvestada kui uuritakse inimese elu kui tervikut. Sotsiaaltöö valdkonnas oleks vaja uurida, kuidas mõjutab kliente loomade olemasolu või nende puudumine, nende suhete olemus nagu tervis, sotsiaalne tugi ja vägivald. Samuti tuuakse Peacock jt (2012, lk 300) uuringus välja, et inimeste ja loomade vahelised suhted tänapäevases ühiskonnas on suures osas

koostööd, et leida tõhusamaid ja efektiivsemaid vägivalla ennetuse ja sekkumise viise. (Jegatheesan *et al.*, 2020, lk 5) Töös põhjendavad autorid ära, et mudeli keskmes koos inimestega on loomadel koht elu tervikus ning nendega tuleks kõikides aspektides ka arvestada.

Lähisuhtevägivalla olukordades, kus ohvriteks on ka loomad, ei ole kannatajateks ainult naised vaid ka teised perekonnaliikmed. Peacock jt (2012, lk 300) läbi viidud uuringus leiti tugevaid seoseid inimeste vaimse tervise seisundi ja nende lemmikloomade olemasolu vahel. Kõige suurem ja märgatavam roll lemmikloomadel on haavatavate inimgruppide seas (näiteks vanurid, sotsiaalselt isoleeritud inimesed, lapsed ja krooniliselt haiged inimesed). Hawkins jt (2019, lk 9) läbi viidud uuringus leiti, et lastel, kes olid kodus kokku puutunud vägivallaga, esines stressi ja isoleerituse tunnet ja koduloomade roll nendes kodudes on väga suur. Leiti, et positiivne kokkupuude lemmikutega aitas leevendada traumajärgseid sümptomeid. Samas leidsid Browne jt (2017, lk 1860), et uuringus osalejad, kes kogesid või nägid pealt lapsena loomade vastast vägivalda, kasutasid ka ise nooremas eas loomade peal vägivalda. Seda kinnitab Febres (2015, lk 20) läbi viidud uuring, kus osales 157 meest ja 41 naist, kes olid saanud süüdistuse lähisuhtevägivalla kuritegude eest. Enamik vastanutest väitsid, et olid esmase loomadevastase väärkohtlemise toime pannud hiljemalt 15-aastaselt. Paljud lapsed kardavad ka oma ema ja oma loomade ohutuse pärast ning sekkuvad vägivaldsetesse juhtumitesse, püüdes kaitsta oma ema ja loomi (Coorey & Coorey-Ewings, 2018, lk 5). Sarnaselt eelnevale, toovad oma töös välja Jeong jt (2020, lk 6), et vägivald perekondades on suur probleem, mis on eriti negatiivselt seotud väikelaste arenguga. Kuid lisaks lastele saab ka läbi loomade heaolu hinnata eakate toimetulekut. Peak jt (2011, lk 46) uuringus selgus, et julmus koduloomade vastu eakate lähedaste poolt, võib olla esmane juhtlõng eakate tegeliku olukorra, heaolu ja turvalisuse hindamisel. Lisaks võivad eakamad inimesed olla ise need, kes teevad teadlikult või lausa enese teadmata kahju oma koduloomadele. Looma olukord võib olla märguandeks eaka inimese enda seisukorrast ning abivajadusest. (Peak *et al.*, 2011, lk 46)

Risley-Curtiss (2010, lk 44) toob oma töös välja, et inimeste ja nende loomade vaheliste suhete eiramisel võivad olla tõsisemad tagajärjed. Sotsiaaltöös võib see tähendada kliendile vajaliku abita jäämist. Sotsiaaltöötaja saab aidata klientidel leida

taskukohasemaid veterinaarvõimalusi, aidata mõista loomade steriliseerimise või kastreerimise vajadust, koostada loomapidamiseks eelarvet ja nad saavad olla looma n-ö eestkostjaks. Samuti saaksid nad tuvastada loomade väärkohtlemisega seotud probleeme. Varajane loomade väärkohtlemise tuvastamine võib aidata klientidel tulevikus sellega seotud probleeme vältida. (Risley-Curtiss, 2010, lk 44)

Taylor & Fraser (2019, lk 100) toovad oma töös välja, et suhe lemmikloomaga võib vägivalla olukordades osapooli kaitsta, kuid muudab nad ka vägivallatsejale läbi üksteise kergeks sihtmärgiks. Koduloomade väärkohtlemine on üks olulisemaid aspekte, millega tuleb ka seadusandluses tegeleda, kuna lääne ühiskonnas on koduloomadest saamas järjest olulisemad perekonnaliikmed (Fitzgerald *et al.*, 2020, lk 19). Sotsiaaltöös inimese ja looma vahelise suhte märkamata jätmine on koduvägivalla vastu võitlemisel kasutamata võimalus. Kui loomade ja inimeste vastast väärkohtlemist ei märgata kui esmast ohu märki, ei pruugi abi jõuda ohvriteni piisavalt kiiresti. Samuti on inimese ja looma vahelise sideme säilitamine keerulistest olukordades ning selle kasutamine ohvrite paranemisprotsessis väga oluline. (Taylor & Fraser, 2019, lk 205) Vincent jt (2019, lk 96) toob oma uuringus välja, et loomade heaolu hindamise eesmärk on ikkagi kiirem reageerimine inimeste vastasele vägivallale ning selle ennetamine. Kuid ei ole vähem tähtis ka loomade heaolu ning nende turvalisuse tagamine sotsiaaltöös.

Lähisuhtevägivalla ohvrite abistamiseks saavad sotsiaaltöötajad Arkowi (2020, lk 581) järgi:

- suunata ohvreid vajalikele teenustele ning aidata jõuda lahendusteni, et leida hea veterinaarravi ning majutus ka loomale;
- olla kursis teenustega, mis aitavad kliente erinevates küsimustes, mis puudutavad nende koduloomi ja leida sild teenusepakkujate ning klientide vahel;
- aidata klientidel lemmikloomade omandiõiguse kindlakstegemisel, saada kogu loomade dokumentatsioon kliendi nimele.
- kogudes teavet loomade vastaste vägivaldsete olukordade kohta ja osaledes riskihindamistel;
- kohalikest loomade heaolu- ja kontrolliasutustelt teabe hankimine majapidamises tehtud eelnevate uurimiste kohta;

- loomi abistatavate ravimeeskondade kutsumine varjupaikadesse, et aidata ellujäänuid lohutada;
- laste nõustamine loomade väärkohtlemise, lemmikloomade surma või kadumise korral, mida nad võivad olla pealt näinud või toime pannud;
- kogukonna hariduskampaaniate väljatöötamine, et teavitada avalikkust ja koolitada spetsialiste selle kohta, kuidas loomade väärkohtlemine on seotud lähisuhtevägivallaga.

Antud alapeatükk tõi välja sotsiaaltöö mõiste ja sotsiaaltöö klientide mõiste. Toetudes inimese elu arengu mudeli teooriale, tuuakse välja ka nende koduloomade olulisus tänapäevastes peremudelites. Samuti toodi välja mitmeid autoreid, kes soovivad läbi oma uuringute kaasata inimeste olukorra hindamisse ka nende loomi. Antud alapeatükk tõi lisaks välja, miks on loomade heaolu kaardistamine ja märkamine sotsiaaltöös oluline. Anti ülevaade loomade positsioonist inimeste eludes ning, kuidas võib mõjutada inimeste sealhulgas laste edasist heaolu loomad ning nende käekäik.

1.3. Probleemiga tegelemise praktikad teaduskirjanduse põhjal

Risley-Curtiss (2010, lk 44) toob oma töös välja, et loomad on klientide elu üks osa. Seega tuleks ka nende olemasoluga arvestada kui uuritakse inimese elu kui tervikut. Sotsiaaltöö valdkonnas oleks vaja uurida, kuidas mõjutab kliente loomade olemasolu või nende puudumine, nende suhete olemus nagu tervis, sotsiaalne tugi ja vägivald. Palju väärtuslikku teavet jääb puudu kui säärased uuringud ei arvesta loomade olemasoluga ning loomade ja nende omanike vaheliste suhetega. Loomade olemasolu kaardistamine genogrammide koostamisel või sarnastes sotsiaaltööpraktikates arvestamine, annaks inimeste aitamise valdkondades palju vajalikku infot. (Risley-Curtiss, 2010, lk 44)

Mida haritumad ja teadlikumad on spetsialistid, seda tugevamaid tugivõrgustikke saab kogukondades ehitada ning luua läbi selle ristteavituse süsteemi (Vincent *et al.*, 2019, lk 96). Ristteavitamine (ingl k *Cross reporting*). on süsteem, mida kasutavad erinevad organisatsioonid, et saada aja- ja asjakohane ülevaade mingis konkreetses keskkonnas toimuvast (nt perekond/leibkond). See on organisatsioonide ülene teavitusemudel, mis võimaldab kiiresti reageerida vägivaldsetele juhtumitele ja võimaldab tõhusamaid reageerimisstrateegiaid rakendada või välja töötada. Näiteks kui sotsiaaltöötaja näeb

koduvisiidi käigus loomade väärkohtlemise märke, saavad selle info kiiresti ka loomade heaoluga tegelevad organisatsioonid või Ohvriabi teenistus ja läbi kiire infovahetuse on võimalus ennetada vägivalla eskaleerumist. (Vincent *et al*, 2019, lk 90) Ristteavituse meetod lähisuhtevägivallas on oluline, et tagada inimeste ja loomade heaolu. Selline teabe jagamine ja kogumine suurendab tõenäosust, et vägivalla all kannatavad inimesed ja loomad saavad kiiremini ja efektiivsemalt neile vajalikke teenuseid ja tuge. (Vincent *et al*, 2019, lk 95)

Arkow (2020, lk 581) toob oma töös välja, kuidas sotsiaaltöötajad saaksid aidata lähisuhtevägivalla võimalikke ohvreid kogudes erinevat teavet koduloomade kaudu. Infot saaks koguda loomade seisundi ja nende heaolu kohta läbi kriisitelefoni, tugikeskuste kaudu ja koduvisiitide ajal. Samuti saavad täiskasvanute ja lastega töötavad asutuste esindajad hinnata läbi intervjuude pere dünaamikat ning paljastada varajased vägivalla tundemärgid. Töös tuuakse välja 3 küsimust, mida kõik inimestega töötavad spetsialistid saaksid oma klientide käest küsida. Nendeks on:

1. Kas kodus on loomi?
2. Kuidas nende eest hoolitsetakse?
3. Kas olete mures nende heaolu pärast? (Arkow, 2020, lk 581)

Vincent jt (2019, lk 89) toob oma töös välja, et võtmeteguriks on teisedki spetsialistid, kes puutuvad kokku inimeste ja nende lemmikutega. Sinna hulka võiksid kuuluda veterinaarid, juristid, arstid ja teised sotsiaaltöoga seotud valdkonnad nagu lastekaitse ja eakatega tegelevad spetsialistid ning asutused. Samuti oleks veterinaaride kaasamine väärkohtlemise raportite koostamisel ja sotsiaaltöötajatel kogukonna harimisel suur mõju, et abi jõuaks tulevikus nähtamatute abivajajateni. (Vincent *et al.*, 2019, lk 89) Pajud postitöötajad, jäätmekäitlejad, toidukullerid ja muude teenuste pakkujad liiguvad inimeste kodudesse rohkem kui eales varem ning ka läbi selle saaks muuta kogukonda aktiivsemaks, et märgata abivajajaid ja sellest teada anda ametivõimudele (Campbell, 2020, lk 3).

Ennetus hariduse kaudu (ingl k *Prevention Through Education*) on Šotimaa algkoolides läbiviidavate haridusliku sisuga loengute sari, mille eesmärgiks on tõsta laste teadlikkust loomade heaolust ning tõsta laste empaatiat ning positiivset suhtumist loomadesse. Nende sekkumiste eesmärk on vältida loomade julmust juba varajases eas. Õppekava, mida

rakendatakse, on rajatud usaldusväärsetele hariduslikele ja psühholoogilistele põhimõtetele ning neid on koolides põhjalikult katsetatud. Loengud kaasavad lapsi meeskonnatöösse, rollimängudesse ja aruteludesse. Lapsi julgustatakse väljendama oma seisukohti ja kogemusi loomade heaoluga seoses, et tegutseda positiivsete eeskujudena ja õppida loomadega seotud võimalike karjäärivõimaluste kohta. (Hawkins *et al.*, 2017, lk 242) Hawkins jt (2017, lk 246) läbi viidud uuringus, olid laste teadmised ja hoiakud pärast loenguid oluliselt paranenud.

Taylor & Fraser (2019, lk 205) toovad välja, et inimese ja nende loomade vahelise sideme säilitamine on ohvrite taastumisprotsessis väga oluline. Oluline on ka loomadele pakkuda taastumiseks abi. Vägivaldaga kogunud loomad sarnaselt inimestega on ohvrid ja tihti peavad nende tagajärgedega tegelema samuti vägivalla inimohvrid. Stevenson jt (2017, lk 245) läbi viidud uuringus paluti uuringus osalenutel kirjeldada ideaalset Tugikeskust, mis täidaks kõikide osapoolte vajadused. Enamus vastajaid olid veendunud, et ideaalne variant Tugikeskusest oleks selline, kus ohvritel oleks võimalik tulla koos oma lemmikloomaga. Samuti võiks olla eraldi teenus või tugi, mis aitaks ohvreid, kes peavad vägivaldsest olukorrast lahkuma koos oma lemmikuga.

Indiana ja Colorado osariigid Ameerika Ühendriikides on esimesed, kes loomade vastase vägivallaga võitlemiseks on kasutusele võtnud kriminaalmeetmeid ja selle abil loodetakse olla eeskujuks ka teistele osariikidele (Upadhyya, 2013, lk 1209). Garber (2018) toob oma töös välja, et Ameerika Ühendriikides Tennessee osariigis võeti vastu seadus, mis lõi avaliku loomade väärkohtlemise registri (ingl k *Animal Abusers Registration*). Loomade väärkohtleja kohta lisatakse sellesse registrisse nimi, foto ja muud isikuandmed ja see püsib registris viis aastat. Seadus võeti vastu, et võidelda loomade vastase julmusega, kuid register on ennast tõestanud kui efektiivne töövahend, et ära hoida suuremaid väär- ja kuritegusid inimeste vastu. (Garber, 2018, lk 389)

Antud alapeatükis tõi autor välja erinevad kasutusel olevad praktikad, mida kasutatakse, et ennetada lähisuhtevägivalla olukordi ja abistada lähisuhtevägivallas nii inim- kui loomohvreid.

2. UURIMUS KODULOOMADEST LÄHISUHTEVÄGIVALLA MÕJUTUSVAHENDINA JA KAASOHVRITENA

2.1. Lähisuhtevägivalla ohvrite ja nende koduloomade abistamine Eesti sidusgruppide näitel

Selle alapeatüki eesmärk on anda ülevaade ja taustateadmine sellest, mil määral erinevad võimalikud sidusgrupid on teadlikud lähisuhtevägivalla ja koduloomade vastase julmuse seosest ning kuidas sidusgrupid antud probleemile oma valdkonnas reageerivad. See peatükk kirjeldab hetkeolukorda kaasatud sidusgruppide kaudu.

Antud alapeatüki jaoks kogus autor infot e-kirja teel. Info kogumise eesmärgiks oli tuvastada, kuidas abistavad erinevad sidusgrupid lähisuhtevägivalla ohvrite ja nende koduloomi. Töö autor kaardistas kõigepealt võimalikud probleemiga kokku puutuvad sidusgrupid. Nendeks olid kohalike omavalituste sotsiaalosakonnad, Politsei- ja Piirivalveamet, Veterinaar- ja Toiduamet, Sotsiaalkaitseameti ohvriabi talitus, Eesti Väikeloomaarstide selts, Pärnu Õppenõustamiskeskus, Eesti Loomakaitseselts, Varjupaikade MTÜ ja Loomapäästegrupp.

Sellele järgnes esmane probleemi olemuse ja ulatuse uurimine, kasutades järgmisi kirjalikke küsimusi:

1. Kui tõsiselt reageerite ja milliseid praktikaid kasutatakse teie töövaldkonnas reageerides infole, kus antakse teada, et mõnes perekonnas vägivallatsetakse kodulooma kallal?
2. Kas, kuidas ja kelle kaudu jõuab teie asutusse selline info?
3. Milline näeb välja selle info kasutamise protsess ja milliseid sidusrühmi kaasate sellesse protsessi?

4. Milline on käibelolev praktika Eestis loomade tervisliku seisundi või heaolu dokumenteerimiseks teie töövaldkonnas, kui peres on tuvastatud lähisuhtevägivalla juhtum?
5. Kas teil on jagada statistikat selliste juhtumite esinemissageduse kohta?
6. Palun kirjeldage võimalusel asjaosaliste anonüümsust tagades mõnd selle teemalist juhtumit. (Kuidas jõudis info teieni, kuidas kontrollisite selle õigsust, keda kaasasite, aeg ja ressursid, kuidas lahenes, isiklik kogemus jne).
7. Kas loomade vastane julmus on indikaator/marker teie süsteemis sellele, et looma kallal vägivallatseja võib ka inimeste peal vägivalda kasutada?
8. Milliste tugisüsteemide või teenuste pakkujatega teete koostööd, et aidata koduloomi, kelle kallal on kasutatud vägivalda?

Erinevate sidusgruppide poole pöörduti esmalt telefoni teel, et käesoleva töö teemat tutvustada ning uurida, kas vastava asutuse esindaja on nõus küsimustele vastama kirjalikult. Telefonikõned, mis eelnesid e-kirjadele (vt lisa 1) olid olulised, kuna tihti pidi töö autor selgitama töö teemat ja miks nende sisend oluline on. Lisa 2 annab täpsema ülevaate, kellega ühendust võeti, kes vastas ja kes olid teadlikud probleemist. Lahtrid, kuhu on sisestatud repliik „puudub info“ on märge sellest, et antud organisatsiooni esindajaga võeti ühendust, kuid vastust pöördumisele ei saadud.

Sidusgruppide esindajatega võeti ühendust ajavahemikus 20. jaanuar kuni 16. aprill 2021. aastal. Kokku saadi vastused kaheksateistkümnelt esindajalt. Telefonikõned kestsid 15 minutit keskmiselt ja kirjalikud vastused olid keskmiselt ühe A4 lehekülje pikkused. Kaheksa sotsiaalosakonna esindajat kümnest, kellega kontakteeruti, ei leidnud antud teemaga oma töös seost ja kirjutas tänati pöördumise eest ning mainiti, et nende töös selliseid juhtumeid ei ole olnud.

Erinevate sidusgruppide poolt saadud vastuste põhjal on võimalik asutused ära jaotada kolme suuremasse gruppi. 1. asutused, kes ei ole probleemist teadlikud ning ei tegele sellega; 2. asutused, kes on probleemist teadlikud, kuid ei tegele antud probleemiga; 3. asutused, kes on teadlikud probleemist ja tegelevad sellega. Praeguse olukorra kaardistamise juures ei ole välja toodud erinevaid Naiste Tugikeskuseid, sest selle info kirjeldab lahti töö autor uuringu tulemuste juures. Antud töö käigus kogutakse infot Naiste Tugikeskuste töömeetodite kohta uuringu tarvis tehtavate intervjuude käigus.

Esimesse gruppi kuuluvad asutused on kohalike omavalitsuste sotsiaalosakonnad ja ka lastekaitseosakonnad. Lastekaitseosakonna poole pöördui kui sotsiaalosakonna esindaja soovitas nendega kontakteeruda. Enamus osakondi vastasid lühidalt, et nemad loomadega ei tegele. Üks vastus oli, et, kehtivas õiguses ja praktikas ei peeta lähisuhtevägivalla juhtumites koduloomi ohvriteks ja sellepärast puuduvad antud valdkonnas ka reageerimistehnikad.

Teise vastajate gruppi kuulusid asutused, kes on probleemist teadlikud, kuid ei tegele sellega. Nendeks olid Politsei- ja Piirivalveamet (PPA), Veterinaar- ja Toiduamet (VTA) ja veterinaarid loomakliinikutes. VTA esindaja märkis, et antud probleemi indikaatorite rakendamine on nende ja ka Eesti riigi süsteemis olematu. Samuti nentis ta, et see peaks muutuma, kuna seos loomade vastase julmuse ja inimeste vastase vägivalla vahel on mujal maailmas ammu põhjalikult läbi uuritud. Hetkel see ei toimi ja pole ka olemas süsteemi, et liiguks info erinevate ametkondade (sh sotsiaalvaldkond) vahel, kust võiks tulla esmane info, et mõnes peres ei ole asjad korras ning seal elab ka loom, keda see olukord võib mõjutada. PPA esindaja tõi välja, et loomade väärkohtlemist saab käsitleda kui vaimse vägivalla ühte osa, aga mitte kui eraldiseisvat faktorit. Samuti tõi ta välja, et eelmise aastal teatati kokku üle 16000 lähisuhtevägivalla juhtumi. PPA-le oli nendest teadaolevalt kolm seotud ka koduloomadega ja nendest kolmest üks lõppes lemmiku surmaga. Kõik kolm kvalifitseeriti Karistusseadustik (2001) § 264 looma julm kohtlemine järgi. Pärnu Õppenõustamiskeskuse üks sotsiaalnõustaja vastas samuti antud küsimustele ning oli probleemist teadlik läbi oma töö, kus ühes juhtumis manipuleeris laps oma emaga läbi lemmiklooma, kiusates tahtlikult ema kassi. Veterinaarid, kes antud küsimustele vastasid olid samuti teadlikud probleemist ning nendeni on jõudnud loomad, kus on olnud kahtluseid, et neile on tehtud viga meelega, aga infot nad selle kohta ei korja ja sekkuvad kui inimesed ise abi paluksid. Samuti oli üks vastanud veterinaar teadlik erinevatest asutustest, kellega ühendust võtta.

Kolmandasse gruppi kuuluvad asutused on need, kes on teadlikud probleemist ja ka tegelevad sellega (Eesti Loomakaitse Selts, Varjupaikade MTÜ, Loomapäästegrupp). Kõik kolm vastasid, et kui nendeni jõuab info, et peres väärkoheldakse looma, siis reageeritakse täie tõsidusega, kogutakse võimalikult palju tõendusmaterjali ning vajadusel pöörduakse VTA ja PPA poole, sest neil on õigus loom eemaldada. Enamus

infot selliste juhtumite kohta tuleb nendele asutustele eraisikute kaudu. Varjupaikade MTÜ ja Eesti Loomakaitseselts teevad koostööd ka Naiste Tugikeskustega ning ka lähisuhtevägivalla ohvritega, kes otsivad oma loomadele varjupaika. Kõik asutused tegelevad aktiivselt loomade heaolu tagamisega. Varjupaikade MTÜ majutab ohvrite loomi oma ruumides kuni omanik saab looma enda juurde võtta või aitab leida loomale uue kodu. Eesti Loomakaitseselts pakub vägivallaolukordadest eemaldatud loomadele hoiukoduteenust ja ka veterinaari ülevaatus. Samuti on võimalik omanikul olla seltsi töötajaga ühenduses, et uurida looma heaolu kohta. Siia gruppi kuulub ka Sotsiaalkaitseameti Ohvriabi Talitus, kelle esindaja märkis, et nende asutuses ollakse loomadevastase julmuse ning inimeste vastase vägivalla seosest vägagi teadlikud. Asutuses reageeritakse sellistele juhtumitele eriti kiiresti kuna nende kogemus näitab, et nendes juhtumites, kus ohvriteks on ka loomad, on vägivallatsejad tavalisest julmemad oma inimohvrite vastu. Loomade vastane julmus on nende töös väga suur riskitegur. Info asutuseni sellistest juhtumitest ei jõua läbi ametlike kanalite, vaid pigem tuleb see välja kliendi kaudu. Tihti ei soovi ohvrid lahkuda just loomade pärast, kuna neid ei taheta vägivallaolukorda jätta ning kardetakse, et loomadele tehakse liiga. Vestluse käigus toodi näide, kus pereisa perekonna lemmiku metsas maha lasi, et ohvrit mõjutada ja hirmutada. Info lähisuhtevägivallast jõuab Ohvriabisse läbi politsei, kohaliku omavalitsuse, prokuratuuri ja muude koostööpartnerite, aga mitte üksi neist ei hinda loomade heaolu lähisuhtevägivalla olukordades. Samuti tuli välja just selle vestluse käigus MARAC mudeli DASH küsimustiku seos loomade vastase vägivallaga. MARAC (ingl k *Multi-Agency Risk Assessment Conference*) on juhtumikorralduse mudel, mille eesmärk on lähisuhtevägivalla ja selle tagajärgede vähendamine. Mudelis teevad koostööd erinevate asutuste spetsialistid, et tuvastada kõrge riskiga lähisuhtevägivalla juhtumid (Tamm & Espenberg, 2016, lk 8). Mudelis kasutatakse hindamiseks DASH (ingl k *Domestic Abuse, Stalking and Harassment, and Honour Based Violence*) riskihindamisküsimustikku, mille üheksateistkümmes küsimus on loomade vastase vägivalla kohta (Tamm & Espenberg, 2016, lk 63). Samuti soovitas ohvriabi esindaja autoril kontakteeruda kriminaalhooldusosakonnaga, kuna ka seal olevat loomade vastane vägivald ühes kasutatavas hindamismeetodis indikaatoriks. Tallinna vangla kriminaalhooldusosakonna vanemspetsialistidelt saadud info kinnitab seda ja raskete vägivalla kuritegude pikemas hindamisversioonis on linnukese märkimiseks sees „Looma piinamine või muu julm

kohtlemine“. Seost nad loomade vastase julmuse ja inimeste vastase vägivalla vahel ei osanud luua ning mainiti, et nad ei ole sellele nii kunagi mõelnud.

Antud taustauuringus eristus tugevalt kahe piirkonna sotsiaalosakonnalt saadud vastused, mille võib ka lisada kolmandasse gruppi. Esindajad olid küsimustele vastamiseks võtnud aja ning oma tööst lähtuvalt ka vastanud. Esimene oli Hiiumaa sotsiaalosakond, kes oli oma töö jooksul kokku puutunud lähisuhtevägivallaga, kus oli kannatajaks ka loom. Seal reageeriti kaasates sündmuskohale lisaks PPA-le ja loomakaitse esindajale ka veterinaar, kellega korraldati kohapealset paikvaatlust. Samuti mainiti looma eemaldamist sellisest olukorrast. Vastaja sõnul oli tegu ainsa sellise kogemusega ja ohver viidi turvakodusse koos loomaga. Samuti korraldas kohalik omavalitsus ohvritele vajaliku abi nagu loomaarsti läbivaatlus ja ravi ning muud vajalikud teenused. Vastaja oli arvamusel, et loomade vastane julmus võiks olla nende süsteemis indikaator, et ka inimeste peal võidakse vägivalda kasutada. Taoliste juhtumite puhul kaasaksid spetsialistid politseid, ohvriabi, meditsiiniteenuseid (peamiselt küll kiirabi, aga vajadusel ka teised osakonnad), turvakodusid, psühholooge, terapeute, kriisinõustajad, loomakaitset ja loomaarste. Juhtumispõhiselt on vajadusel võimalik kaasata veel erinevaid võrgustikupartnereid, et aidata lähisuhtevägivalla ohvreid ja vajadusel ka nende koduloomi. Teiseks eristujaks oli Rapla sotsiaalosakonna esindaja, kes küll oma töös ei olnud kokku puutunud antud teemaga, aga vastas töö autori poolt koostatud küsimustele ning kirjeldas oma valdkonna tööd seoses lähisuhtevägivallaga ning kirjeldas, milliseid meetodeid nad kasutaks, kui olukorras oleks ka loom. Vastaja tõi välja, et omavalitsuste sotsiaal- ja lastekaitsetöös ei ole kasutusel praktikat loomade seisundi hindamiseks kui peres on lähisuhtevägivalla juhtum. Kohaliku omavalitsuse ülesanne on lastele ja täiskasvanutele toe ja teenuste pakkumine. Loomulikult arvestatakse ka loomade vajadustega, nt turvakodusse paigutamisel hoolitsetakse, et loom ei jääks järelevalveta. Kuigi vastaja ei olnud kokku puutunud kõnealuse teemaga praegusel ametikohal, siis varasema töökogemuse ja eraelu kaudu on kogunud lähisuhtevägivalla ja loomade vastase julmuse seost. Ta leidis, et pigem märgatakse vägivalla all kannatavat inimest kui looma. Samuti tõi ta välja, et lähisuhtevägivalla ohvritele korraldab teenuseid ja sekkumisi suuremas osas Politsei- ja Piirivalveamet ja Sotsiaalkindlustusameti Ohvriabi. Kohalik omavalitsus korraldab laste ja täiskasvanute turvalise elukorralduse turvakodudes, sotsiaaleluruumis, toetuste ja teenustega, milles arvestatakse vajadusega ka lemmikloomi majutada koos abivajajatega.

Eestis on kaks tugitegevust/teenust, mille abil on võimalik lähisuhtevägivalla ohvritel oma loomadele ajutist hoiupaika või püsivat uut kodu leida. Varjupaikade MTÜ on organisatsioon, mis koostöös Sotsiaalkindlustusametiga on ametlikuks teenusepakkujaks Naiste Tugikeskustele, et hõlbustada lähisuhtevägivalla ohvrite lahkumist kodust. Looma võib viia varjupaika ajutisele hoiule, kuid vajadusel aidatakse loomale leida ka uus ja armastav kodu. Looma hoiule viies on lähisuhtevägivalla ohvritel ikkagi võimalik oma loomade eest hoolitseda ning nendega kohtumas käia. MTÜ üldiseks eesmärgiks on pakkuda abi kodust ilma jäänud loomadele. Samuti on nad ka koostööpartneriteks kohalike omavalitsustele. Loomad, kes varjupaika jõuavad vaadatakse üle veterinaari poolt ning tehakse ka vajalikud protseduurid nagu kiibistamine, parasiiditõrje ja steriliseerimine või kastreerimine. (Varjupaikade MTÜ, *s.a.*)

Teiseks tugitegevuseks on Eesti Loomakaitse Seltsi hoiukoduteenus. Selts tegutseb loomade abistamise ja nende heaolu tagamise eesmärgil. Samuti on oluline loomade väärkohtlemise ennetamine ning ka vajadusel loomade heaolu ning elukvaliteedi hindamine. Selts on avalikult andnud läbi oma sotsiaalmeediaplattformide teada, et tegeleb aktiivselt lähisuhtevägivalla ohvrite abistamisega. (vt lisa 4). Organisatsioon otsib loomadele, kes on taolistest kodudest eemaldatud, hoiukodusid. Samuti teeb selts koostööd Naiste Turvakodudega. (Eesti Loomakaitse Selts, *s.a.*)

Sisendit ei ole saadud antud töö jaoks Viljandi, Tartu ja Valga piirkonna sotsiaalosakondade esindajatelt.

2.2. Metoodika ja valim

Uurimisküsimustele soovis töö autor esialgu vastuseid saada kasutades kombineeritud meetodit. Kombineeritud uurimismeetodi puhul rakendatakse nii kvantitatiivseid kui kvalitatiivseid andmekogumismeetodeid (Õunapuu, 2014, lk 68). Autor soovis kasutada ankeetküsitlust ning vastaja nõusolekul koguda täiendavat informatsiooni avatud küsimusi sisaldava küsimustiku ehk kirjaliku intervjuu abil.

Koostöös Pärnu Naiste Turvakodu juhatajaga leiti, et ankeetküsitlust antud töö puhul kasutada ei ole võimalik. 19.02.21 kasutas Pärnu Naiste Turvakodu teenust vaid üks naisterahvas ning varasemate teenuse kasutajate poole pöördumine oli võimatu

isikuandmete range kaitse vajaduse tõttu. Turvakodu juhataja suunas teemaga tutvumiseks töö autori Flo Kasearu näituse „Elust välja lõigatud“ veebis toimuvale kogemuskoolitusele, kus üheks näituse teoseks oli lugu sellest, kuidas koduloomad võivad olla ankruks vägivalla olukorrast lahkujale. Loomade ning ka mitte elus objektide külge aheldumine ja vägivalla olukorrast mitte väljumine, on Pärnu Naiste Tugikeskuse juhataja jaoks täiesti tuttav teema. Samuti jõuti ka koos järeldusele, et antud töö jaoks saab ikkagi infot läbi Naiste Tugikeskuste töötajate.

Kvalitatiivne uurimismeetod on meetod, mis keskendub mingi fenomeni mõistmisele ehk varjatu avalikuks tegemisele (fenomenoloogiline uuring) (Õunapuu, 2014, lk 57). Meetod keskendub ka sotsiaalsetele nähtustele (Õunapuu, 2014, lk 58), mis on antud uurimistöö raames ideaalne, kuna üks eesmärk antud töö on leida seos inimeste vastase vägivalla ja loomade vastasel julmuse vahel, läbi Tugikeskuste töötajate, kes on oma töö jooksul kokku puutunud paljude lähisuhtevägivalda kogenud ohvrite ja nende lugudega. Kasutades intervjuusid, saab ülevaate olulisest probleemist ja inimeste kogemustest. Käesolevas töös kasutatakse poolstruktureeritud intervjuud, mis annab autorile võimaluse intervjuude käigus ka lisaküsimusi antud teema kohta esitada ning arendada intervjuueeritavatega vestlus või dialoog, et jõuda sügavama arusaamani käsitletavast teemast. Samuti on antud töö teema keeruline ning intervjuu käigus annab poolstruktureeritud intervjuu vorm võimaluse vastajatele küsimusi selgitada või ümber sõnastada. (Õunapuu, 2014, lk 171–172) Uurimisinstrumendina on intervjuu suure tähtsusega töövahend, kuna tänu keelele saame mõtestada inimeste kogutut. Intervjuu kui meetod annab indiviidile tähenduse ilma, et lahutaks ta suuremast pildist. Samuti annab see võimaluse töö autoril kogeda olukorda läbi teiste inimeste lugude. (Seidman, 2006, lk 14) Intervjuu küsimused (vt lisa 3) koostati töös viidatud uuringute Collins jt (2017) ja Tiplady jt (2012) põhjal. Küsimused 1,2,3,4,12,13,14,15 on koostatud töö autori poolt, Küsimused 6,7,10 ja 11 Collins jt (2017) põhjal. Küsimused 5,8,9 Tiplady jt (2012) põhjal. Esimesele intervjuule eelnes kogemuskoolitus „Elust välja lõigatud“, kus oma lugu jagasid neli ellujääjat Flo Kasearu näituse raames. 2021. aastal avatud Flo Kasearu näitus „Elust välja lõigatud“, on täielikult pühendatud lähisuhtevägivallale ja jutustab lugusid läbi ohvrite kogemuse. Autor sai esimest korda suurema ülevaate antud teemast ning rohkem sisendit läbi teiste kogemuste. Samuti oli kaks kogemuslugu näituselt seotud

loomadega ja ellujääjad rääkisid, kuidas nad ei suutnud aastaid kodunt lahkuda, sest koduloomadest said ankrud, mis neid kinni hoidsid.

Antud uuringu valimiks oli ettekavatsetud valim, mille määras töö autor vastavalt saadaolevatele ressurssidele ning teadmistele (Õunapuu, 2014, lk 143). Antud uuringu ettekavatsetud valimiks oli Eesti Naiste Tugikeskuste töötajad ja vabatahtlikud erinevatest Eesti piirkondadest valitud maakondade näitel. Üldkogum oli antud töös vähemalt 50% Eesti valitud maakondade Naiste Tugikeskustest. Sotsiaalkindlustusameti kodulehelt leiab 15 piirkonda (Harjumaa, Ida-Virumaa, Jõgevamaa, Järvamaa, Läänemaa koos Hiiumaaga, Lääne-Virumaa, Põlvamaa, Pärnumaa, Raplamaa, Saaremaa, Tartumaa, Valgamaa, Viljandimaa, Võrumaa), kus tegutsevad lähisuhtevägivalla ohvritele teenuseid pakkuvad MTÜ-d. Intervjueeritavatega võeti autori poolt ühendust esialgu telefoni teel ja lepidi kokku intervjuu aeg ning koht. Iga järgnev kontakt tuli soovitusena eelmiselt intervjueeritavalt, et tekitada usalduslikum suhe iga järgneva vastajaga. Kui töö autor ei saanud kontakti või ei oldud valmis vastama, valis töö autor lähima piirkonna Tugikeskuse, kellega järgmisena ühendust võtta.

Andmed koguti antud töö jaoks ajavahemikus 19. märts kuni 16. aprill 2021. Kokku osales intervjuudes 8 inimest. Intervjuudes osalesid Pärnumaa, Saaremaa, Haapsalu, Järvamaa, Viljandimaa, Põlvamaa, Valgamaa ja Tartumaa piirkonna Naiste Tugikeskuste töötajad ja vabatahtlikud. Raplamaa ning Hiiumaa Tugikeskuste töötajad keeldusid intervjuust. Intervjuud salvestati intervjueeritavate nõusolekul telefonis olevale salvestusprogrammile. Seejärel transkribeeriti kirjalikult *Microsoft Word* programmi. Intervjuude esmaseks transkribeerimiseks kasutati veebipõhist kõnetuvastust, mis transkribeerib automaatselt eesti keelt sisaldavaid helifaile. (Alumäe jt, 2018 lk 1) Keskmine intervjuu pikkus oli 40 minutit. Meetod, mida autor kasutas andmete analüüsiks on kvalitatiivne sisuanalüüs. Andmete analüüsimiseks kasutas autor mitu korda läbi lugemist ning küsimuste põhjal koostas kategooriad, milles hilisemalt leidis vastajate sisendi põhjal ühised nimetajad korduvate teemade ning sõnade alusel. Sellele järgnes võrdlus saadud andmete põhjal. (Laherand, 2008, lk 290)

Kategooriad, milles autor viis läbi analüüsi olid:

- kokkupuude lähisuhtevägivallaga ning nende seos koduloomadega;

- loomad kui mõjutusvahend lähisuhtevägivallas;
- julmus loomade vastu lähisuhtevägivallas;
- koostöö teiste asutuste ja teenustega;
- mis võiks parem olla?

Antud alapeatükis andis töö autor ülevaate kasutatavast uurimismeetodist, miks ta selle meetodi kasuks otsustas ning kirjeldas lahti kuidas kasutab saadud andmete jaoks analüüsimeetodit. Samuti oli välja toodud töö valim, kirjeldas intervjuude läbiviimise protsessi ja tõi välja allikad, mida kasutati küsimuste koostamisel intervjuu jaoks.

2.3. Uuringu tulemused

2.3.1. Loomad kui mõjutusvahend lähisuhtevägivallas ja otsene vägivald loomade vastu

Tugikeskuste töötajate ja vabatahtlike töökogemus erines käesolevas uuringus suuresti perioodide lõikes, varieerudes ühest aastast kuni mitmekümne aastani. Samuti erinesid vastajad tööpostistioonide poolest. Osad vastajatest olid juhtival positsioonil ning osad tegelesid igapäevaselt ainult klientidega. Kuid seda infot autor ei kogunud ning see selgus osade intervjuude käigus, mis tööpositsioonil antud vastaja oli. Kõik vastajad (käesolevas töös märgitud kui L1, L2, L3, L4, L5, L6, L7 ja L8) olid oma praeguse töö jooksul või tööväliselt kokku puutunud lähisuhtevägivalla juhtumitega, kus manipuleerimise vahendiks või vägivalla ohvriteks olid lisaks inimestele ka loomad. Vastaja L2 tõi välja, et hinnanguliselt 25% lähisuhtevägivalla juhtumitest, mis nendeni jõuavad, on seotud kuidagi loomadega ja sellest ligikaudu 10% on otseselt seotud loomade vastase julmusega. Vastajad L5, L6, L7 ja L8 olid sarnaselt kokku puutunud 4–6 juhtumiga, mis olid seotud loomade vastase vägivallaga. Vastaja L5 tõi välja oma kogemustest, et on ka juhtumeid, kus loomi on lausa sadistlikult koheldud. Samuti mainis L5, et tihti inimesed lihtsalt ei räägi sellest.

Kõik intervjuueeritavad olid tõdesid, et inimeste ja loomade vahel tekib side ning nad on emotsionaalselt mõjutatavad oma loomade kaudu. Vastaja L2 tõi välja intervjuus, et mõnikord toob vägivallatseja koju meelega uusi loomi, et naine ja lapsed kiinduksid. Kiindumus loomade vastu takistab neil omakorda kodust lahkumist ja samuti

manipuleerimise ühe viisina visatakse loom kodust välja kui lapsed või naine ei käitu vägivallatsejale sobivalt. Samuti leidis vastaja L4, et loomadest on ohvritele ka raskest olukorras tugi. Mitu vastajat leidsid, et lastele on loomad eriti tähtsad ja paljudel juhtudel saavad lapsed läbi loomadele tehtud kannatuste haiget. „/.../ Nad leiavad turvatunnet loomadelt. Vähemalt lapsed küll hästi palju. Lapsed saavad ju rääkida ja silitada ja keegi kuulab neid./.../“ (L7). Vastaja L5 tõi välja, et naised, kes peavad olema olukorras, kus nende loomadele hakatakse liiga tegema, siis nad on nõus pigem selle vägivalla enda peale võtma. Samuti on mõjutatud ohvrid jääma vägivalla olukorda, sest side loomaga on tugev ning loobuda loomast ei taheta.

/.../Mu käest vahest uuritakse ja küsitakse, et juhul kui on vaja, et mis siis saab kassist? Aga, paljud ei taha enda looma varjupaika viia, sest see on kurb. See on probleem selles mõttes võib-olla jah, raskendab seda ära tulemist, et ei taheta lemmikloomast nagu ka loobuda./.../(L4)

Vastajad L1, L2, L3, L4, L5, L7 ja L8 leidsid, et lähisuhtevägivalla ohvritel on keerulisem kodunt lahkuda kui majapidamises on loomad ja vägivallatseja kujutab ka loomadele ohtu. Lahkumist takistab mure loomade turvalisuse pärast ja kas nende eest hoolitsetakse piisavalt. Vastaja L3 tõi välja, et loomi ei ole kuhugile panna ning vägivallatsejad ka ähvardavad loomi ära tappa. Naised keelduvad olukordadest lahkumast kuni loomad on turvaliselt uude koju paigutatud või mingi muu lahendus leitud. Samuti mainiti vastajate L2, L4, L7 ja L8 poolt suuremaid majapidamisloomi, mis võivad saada väga suureks takistuseks, sest neid on veel keerulisem ümber paigutada kui lemmikloomi.

/.../Meil oli olukord, kus naisel olid hobused. No kuhu sa need hobused paned? Ei olegi kuskile panna. Kahju, on nendest suurtest loomadest. Kuidas sa tuled tulema? Mees ütleb ka, et kui sa lähed siis ma tapan need loomad ära. /.../(L7)

Kaheksast intervjueeritavast viis teadsid juhtumeid, kus vägivallatseja on loomade kaudu manipuleerinud ohvriga ka siis kui ohver oli juba vägivalla olukorrast lahkunud. Kolm ütlesid, et nad küll isiklikult ühtegi lugu ei tea, aga see ei tähenda, et see nii ei võiks olla. Vastaja L2 tõi näite, kus ohvrit meelitatati koju, sest väidetavalt on loom kaduma läinud ja teda on vaja otsida. Vastaja L5 teadis juhtumit, kus looma ei lubatud kaasa võtta ja lapsed pidid pidevalt endises vägivalla kodus käima looma hooldamas. Vastaja L7 teadis

olukorda, kus hobuste jaoks oli vaja heina teha ning ohver pidi endisesse olukorda naasma, et tööd teha. Samuti tõi vastaja L7 välja mõju lastele. Lapsed kippuvad pidevalt maha jäänud loomade kohta pärima.

./../Mees hakkas nõudma oma õigust koerale kui naine oli koeraga läinud kodust ära. Tema peab selle koera endale saama tagasi. Ja sellest tekkis ka suur pahandus, muidugi. Isegi ma ei mäleta, kuidas lahenes. See oli kindlasti üks selline manipuleerimise koht./../ (L8)

Kõik vastajad arvasid, et ohvri taastumist vägivalda olukorrast mõjutab looma heaolust teadmine. Ohvrid pidavat olema pidevalt mures loomade pärast ning ei suuda väga muude asjadega tegeleda. Vastajad L3 ja L4 leidsid, et sellised olukorrad mõjutavad ohvreid vaimselt ning vägivaldsete saab vägivaldaga jätkata läbi loomade. Mure käib nii kaua ohvritega kaasas kuni see leiab lahenduse.

./../Kui loomal läheb hästi, siis see aitab naist. Kui naine on tulnud tugikeskusesse ja me oleme saanud asenduskodu loomale. Ja meil on olnud olukord, kus selles asenduskodus loomal läheb halvasti. Kuigi see naine väljus vägivaldsest suhtest, aga tema koduloomal läks seal asenduskodus halvasti, siis temal läks ka emotsionaalselt halvasti, et minu koduloomal läheb ju halvasti. Kuigi vägivaldne suhe oli läbi naise jaoks./../ (L7)

Kaheksast vastajast kuus olid kokku puutunud juhtumitega, kus mure looma pärast on sundinud neid naasma endisesse vägivalda olukorda. Vastaja L1 kirjeldas enda vägivaldse suhte kogemust, kus läks tagasi koerte pärast. Vastaja L4 leidis, et kui ohver on ära tulnud, siis tuleb teda iga hinna eest sealt ka eemale hoida ning loomade olukorrale tuleb leida mingi lahendus.

./../Lehmakarja lugu oli. See oli üks vanem naine ja ta oli tõesti päeva või kaks meil majutusel. Aga ta hakkas nii hirmsasti muretsema oma lehmakarja pärast, et mees kindlasti ei lüpsa, siis tekib udarapõletik ja kõik ja ta läks tagasi sinna koju. Just selle tõttu, et, et loomakarja oli seal, keda oli vaja hooldada ikkagi. Aga muidugi repliigina ütlen, et paar aastat läks mööda ja me nägime seda naist linnas

kõndimas, väga säravalt. Küsisime, et no, mis muutunud on, siis ta mainis, et mees suri ära./...) (L8)

Kõikidel intervjueritavatel oli ka lugusid, millega nad on kokku puutunud, kus ühel või teisel viisil oli juhtumise manipuleerimise vahendiks või kaasohvriks loom. Näiteks jäetakse kõik naise õlule. Loomade toitmine, majapidamise ülal pidamine jne. See on materiaalne mõjutamine ja kontroll. Vastaja L7 ja L8 mainisid, et vägivaldse eesmärgi ei ole otseselt loomale haiget teha, vaid läbi selle naine alluma panna endale ja üldjuhul vahendeid ei valita.

/.../Nende eesmärgiks ongi see, et naine ei lahkuks. Tavaliselt need mehed valivadki ju manipuleerimise objektiks midagi, mis naisele loeb, millest naine hoolib, kellest naine hoolib. Tavaliselt selleks on ju kas siis naise lapsed, ühised lapsed või koduloomad. Need on kaks sellist väga head kohta, millega annab manipuleerida./.../ (L7)

Lähisuhtevägivalda situatsioonis on intervjueritavate sõnul avaldunud erineval viisil otsene vägivald loomade vastu. Kõik vastanud küll ei olnud kokku puutunud loomade vastase vägivaldaga lähisuhtevägivalda situatsioonides, aga olid ikkagi seosest teadlikud. Kõik intervjueritavad olid arvamusel, et kui inimene teeb loomale liiga, siis ta on võimeline ka inimesele liiga tegema ning see on suur punane lipp. Samuti olid enamus vastajaid arvamusel, et vägivaldsejad võivad meelega loomade kallal vägivaldseks teha, et selle läbi inimohvritele kahju teha. „/.../Saad aru, see oli nagu reaalselt nagu see mürdosa sekund ja see jahirelv käis sealt kapist välja ning "Emane või isane, okei isane, et emasel on kutsikad, isane!". Isane lasti maha, emane muidugi pani jooksu!/.../“(L1). Vastaja L2 kirjeldas olukord, kus lapse nähes kodujänes lasti vetsust alla. Olla ka juhtum olnud, kus lapsele toodud kassipoega mees jalaga peksis. Vastaja L4 teadis olukorda, kus looma peal kasutati vägivalda, aga ei teadnud, kas see oli naise hirmutamiseks või mitte. Vastaja L7 oli tuttav looga, kus vägivaldseks teha peksis naise kassi katkise riidepuuga näkku. Vastaja L8 oli kokku puutunud looga, kus pika ähvardamise peale tapeti pere kass laste nähes ära nii, et visati lõkkesse. Mainiti ka lugusid, kus kassipoeg visati vastu seinale surnuks, koer viidi metsa ja naisele kästi koju tulla muidu koeral latstakse seal ära surra ning ka koera sulgemist teiste karjaloomadega mitmeks nädalaks ilma toitmata lauta.

./.../Üks koertest oli ühes peres selline, kes last väga hoidis. Ja kui see koer nüüd nägi, et nii-öelda peremees siis läks võtma nüüd tema lemmikut ehk siis oma last. Siis koer sekkus sinna. Ta alati pidi nagu vahele trügima, et kui keegi lapsele liiga teeb ja sel korral ka siis hüppas nagu käppadega üles ja, noh, sekkus sellesse, et, see mees oli agressiivne ja, et ta last katkuma hakkas autost. Siis sai see koer oma osa nüüd selle eest, et ta sekkus, et ei allunud ka temale. Aga sellega näidati ju ka naisele ja ka lapsele, et kes on majas peremees ja kellele tuleb alluda ja kuuletuda. Teisel korral jah, oli täitsa nii suvaline peksmine, et laps nägi aknast ja noh, nii et mitu korda on see laps näinud seda looma peksmist pealt ja nemad ei saanud ka kodust ära tulla./.../ (L8)

2.3.2. Koostöö ja toetavad tegevused

Naiste Tugikeskuste töötajad ja vabatahtlikud vastasid väga erinevalt kui küsiti, mis praktikaid kasutatakse kui vägivalla olukorras on ka loom. L3, L5, L7 ja L8 vastasid, et äärmuslikel juhtudel või kui teisi tugikeskuse elanikke see ei sega, on lubatud loomad võtta kas lühikeseks ajaks või ka pikemaks (L8) ajaks Naiste Tugikeskusesse. Viis vastajat kaheksast mainisid, et Naiste Tugikeskustel on koostööleping Loomade Varjupaigaga.

Vastajad L1, L2 ja L8 kaasaksid sellistesse olukordadesse, kus ohvriks võib olla ka loom, politseid. Vastajad L1, L5, L6 ja L7 kaasaksid ka Loomakaitse Seltsi. Vastajate kaudu ei tule välja kindlat tegevusplaani sellest, kuidas peab käituma kui kaasohvriks on loom ning, mis selle loomaga tegema peab. Vastaja L2, L3, L4, L5, L7 mainivad naabreid, perekonda, tuttavaid, kes võiksid aidata, et loom saaks turvalisse kohta. Samuti mainib L2, et tuleb leida mingi võimalus ning samuti on pidanud infot otsima loomaaia kaudu, *Facebook*-ist ning kirjeldati ka juhtumit, kus politseinik on tuhkru enda juurde hoiule võtnud. Vastaja L7 mainib, et ka loom tuleb sellisest olukorras kohe eemaldada. Vastajad L2, L3 ja L7 ja L8 toonitasid edukat piirkondlikku koostööd MARAC koosolekute näol.

./.../Me oleme saanud ikka need probleemid lahendatud. Alati! Meil on tegelikult ülihea koostöö. Ega see pole kogu aeg olnud selline, ma ütlesin, ma olen pikka aega töötanud sellel alal. Juhatajana ma olen tõesti nüüd viimased neli-viis aastat

olnud. Aga varem olin ka tavaline telefoni vastaja, tegelesin klientidega siis nii palju kui mina sain./.../ (L8)

Samuti esitati vastajatele küsimus, mis võiks tulevikus parem olla. Vastaja L2 tõi välja, et lähisuhtevägivald on riikliku turvalisuse probleem. Samuti mainis, et inimestele on vähe teada, mis võimalused neil kohaliku omavalituse poolt on ning sotsiaaltöötajad oleksid selles protsessis väga olulised. L1 ja L2 vastasid, et puudus on ka koostööst ning ametnike mõistmisest. Vastaja L2 mainis oma intervjuus ka lastekaitse teenistujaid, kellega võiks parem koostöö olla. Vastaja L3 kiitis koostööd ohvriabiga, kuid ei teadnud, kelle ülesanne on loomade varjupaigaga ühenduda kui politsei näeb, et lähisuhtevägivalla olukorras ka loom. Vastaja L3 ei teadnud, et kelle ülesanne tegelikult on see loom sealt ära võtta kui naine ei taha tagasi minna, sest loomade varjupaigal seda õigust ei ole. Samuti tõi vastaja L3 välja, et kui loomade varjupaika jõuab info väärkoheldud loomast, siis sama info võimalikust vägivalla all kannatavast inimesest ei jõua inimestega tegelvate spetsialistideni ja vastupidi.

/.../ Meie võime teada seda, et seal on olemas seos vägivallatseja ja loomade vastase julmuse vahel. Isegi kui ta kohe ei vägivallatse naise kallal, siis võib juhtuda, et ta teeb seda hiljem, sest tegelikult tendents on näha. Aga see, et seda ühiskondlikus pildis nagu rohkem oleks, selleks on vaja nagu teaduslikku tõestusmaterjali. Muidu öeldakse, et te olete emotsionaalselt üleskõetud ja otsite jälle seoseid./.../ (L3)

Vastaja L4 ei tundnud, et mingitest teenustest või spetsialistidest tema töös puudu oleks tulnud ja kõik olukorrad on saanud lahenduse. Vastaja L5 leidis, et politsei osakaal võiks suurem olla. Kui vaja siis politsei ja kohalik omavalitus võiksid teha teeks koostööd, et abivajaja olukorrast eemaldada.

/.../Koostööga saab kõiki neid asju korraldada. Ma usun, et kui selline olukord tekib, siis meil on piisavalt pädevad inimesed, kes siis kohe käigu pealt ilmselt selle plaani välja mõtlevad ja kindlasti ei jää see loom hätta. Selles võib kindel olla. Ma vähemalt loodan./.../ (L5)

Samuti mainis vastaja L6 ja L7 koostöö olulisust ning, et nad juba oma töös ka praktiseerivad seda. Vastaja L8 mainis samuti koostööd, aga arvas, et naistel võiks olla võimalus vajadusel koos oma loomadega tugikeskusesse tulla.

./.../Kui mina saaksin unistada suurelt. Kõik see on praegu Sotsiaalkindlustusameti käes. Kuna meil on varjupaik ju üürikorteris, siis see seab meile väga suured piirangud. Aga näiteks kui Sotsiaalkindlustusamet või ühesõnaga riigi poolt ehitataks hoone ,kus saaks asuma varjupaik ja seal oleks ööpäevaringne valve ja samas ka juurdepääs, ütleme seal puuetega ratastooli inimestele näiteks. Ja samas võiks olla ka võimalus nüüd oma lemmikloom ka kaasa võtta, sest see tõesti mõjutab ohvrit./.../ (L8)

See alapeatükk andis ülevaate sellest, kuidas on tugikeskuste töötajad ja vabatahtlikud pidanud kokku puutama juhtumitega, kus manipuleerimise vahenditeks või kaasohvriteks on loomad. Samuti toodi välja mitmeid näiteid, kuidas loomad on olnud seotud ning, millisel viisil on neid kasutatud ja kahjustatud ning läbi selle inimohvritele haiget tehtud. Peatükk andis ühtlasi ülevaate sellest, kuidas loomad võivad olla ise vägivalla juhtumites väga haavatavad ning kuidas nad muudavad ka inimesed läbi selle haavatavaks ka siis kui inimohvrid on vägivalla olukorrast lahkunud. Selles alapeatükis kirjeldas autor hetkeolukorda ja koostööpartnereid, keda Naiste Tugikeskuste töötajad ja vabatahtlikud loomadega seotud olukordades kaasaksid. Samuti toodi välja kõige olulisemad töömeetodid, mis on olnud seni kõige efektiivsemad ning teadmise, et see peaks tulevikuski nii jätkuma või osadel juhtudel peaks need võimalused kohalikul tasandil paranema.

2.4. Arutelu ja järeldused

Selles alapeatükis viib töö autor kokku esimese peatüki teoreetilise teadmise antud töö uuringu tulemustega ning võrdleb neid omavahel. Antud peatüki viimase osana toob töö autor välja ka ettepanekud ning soovitusel sidusgruppidele, et ennetada lähisuhtevägivalla olukordi ning, et ohvrid saaksid kiiremini ja efektiivsemalt abi.

Antud töö uuringu tulemused, mis on saadud tugikeskuste töötajate ja vabatahtlike kogemuste põhjal, kinnitavad uurimisküsimust number 1 ja 2, et lähisuhtevägivalla ja loomade vastase julmuse vahel on olemas seos ning vägivallatsejad kasutavad loomi, et

manipuleerida ohvritega. Sidusgruppide poolt pakutud tugi on ebamäärane ning seost loomade vastase vägivalla vahel väga ei nähta. Sotsiaalkindlustusametiga koostöös on küll lepingud ja ohvrid saavad loomad varjupaika viia, kuid see on ainukene taoline ametlik teenus. Uuringu tulemusena selgus, et Naiste Tugikeskuste töötajatel on liiga suur koormus aitamaks lähisuhtevägivalla ohvreid ning leidmaks erinevaid lahendusi nende olukorrast eemaldamiseks. Barrett jt (2020, lk 5143). aastal läbiviidud uuringu tulemusena kasutati vägivaldsetes peredes, kus olid loomad, suure tõenäosusega ka loomade vastu vägivalda. Teadmine, et loomi kasutatakse lähisuhtevägivallas vahendina peegeldub ka Collins jt (2017, lk 459) vahendusel, kus uuringus osalesid endised lähisuhtevägivalla ohvrid. Sama tulemuseni jõudis oma töös ka Johnson (2018, lk 410), kus tuuakse välja, et loomade vastane vägivald on esmane marker tuvastamiseks inimeste vastast vägivalda. Selle väitega olid nõus kõik käesolevas uuringus osalenud. Johnson (2018, lk 410) märgib oma töös, et on olemas üle viiekümne aasta erinevaid uuringuid, mis toetavad fakti, et loomade vastane julmus ja vägivald on esmane marker, mis annab märku, et ka inimeste vastu kasutatakse vägivalda. Sama väidet toetab 2018. aastal tehtud uuring, kus osalesid lähisuhte vägivalla kannatanutega töötavad inimesed (Wuerch *et al.*, 2021, lk 4818). Kuigi kõik vastanutest ei olnud oma töös otseselt kokku puutunud loomade vastase vägivallaga, olid nad siiski teadlikud ja kogenud seda, et looma heaolu võib olla takistuseks vägivalla olukorrast väljumisel ning taastumisel.

Antud töös olid kõik vastajad arvamusel, et inimeste ja loomade vahel tekib side ning nad on emotsionaalselt mõjutatavad oma loomade kaudu. Taylor & Fraser (2019, lk 42) läbiviidud töös selgitavad autorid, et armastus ei teki ainult inimeste vahel ning ka liikide vahel tekivad kiindumussuhted ning sidemed. Samuti leiavad autorid, et see tunne muudabki ohvrid haavatavaks ning läbi selle tunde kogevad ohvrid ka üksteise valu (Taylor & Fraser, 2019, lk 100). Kuigi selgus, et tugikeskustel on koostöö loomade varjupaigaga siis ohvritel on ikkagi keeruline viia oma loom varjupaika, sest nad on oma loomadega emotsionaalselt seotud. Tihti jäävad nad vägivalla olukorda, et hoolitseda oma loomade eest. Sama tulemuseni jõuti ka Wuerch jt (2021, lk 4818) töö kaudu, kus toodi välja, et loomade heaolu mõjutab ohvreid jääma vägivalla olukorda või ka naasma endisesse vägivalla olukorda. Lugusid sellest, kuidas vägivalla ohver läheb tagasi, oli tuua üle poolte käesoleva töö intervjueeritavatest. Tagasi sundis ohvreid naasma nii suured koduloomad ja ka lemmikloomad. Taylor & Fraser (2019, lk 124) tõid välja, et paljudel

ohvritel ei ole võimalust oma looma kaasa võtta ning mure loomade pärast on pannud ohvreid endisesse olukorda naasma. Krienert jt (2012, lk 281) poolt läbi viidud uuringus selgus, et ohvritele saab takistuseks tihti see, et nad ei saa olla koos oma loomaga kui nad vägivalla olukorrast lahkuvad. See ilmnes ka Wuerch *et al.*, (2021, lk 4822) töö vahendusel, kus vastajad olid ka oma töös antud probleemiga kokku puutunud ning nägid seal selget seost.

Kõik antud töös vastanud oli ühel meelel, et loomi kasutatakse lähisuhtevägivalla olukordades mõjutusvahenditena. Sama tulemusini jõuti ka Johnsoni 2018. aastal läbi viidud uuringus. Loomade kasutamine on kontrolli saavutamise meetod ning mitmed vastajad tõid oma vastuses ning kirjeldustes just vägivallatseja vajadust ohvrit kontrollida (Johnson, 2018, lk 410). See oli vastavuses Krienert jt poolt 2012. aastal läbi viidud tööga, kus toodi välja, et koduloomadest võivad saada lähisuhtevägivalla olukordades sihtmärgid ja ka manipuleerimise vahendid (Krienert *et al.*, 2012, lk 281).

Kõik käesoleva uuringu intervjueeritavatest leidsid, et vägivallatsejad, kes tegid liiga loomadele, võivad sama teha ka inimestele. Campbell jt (2021, lk 2360) uuringus leiti, et vägivaldse käitumisega kahtlusalustel olid süüdistused ka varasemas loomade väärkohtlemises. Samuti viitab Krienert jt (2018, lk 281) oma töös Ascione jt (2007) uuringule, kus vägivalla ohvrid teatasid, et nende väärkohtleja on võimeline haiget tegema ka loomadele. Taylor & Fraser (2019, lk 33) uuringus tuuakse välja ka mehed, kes väärkohtlevad loomi, on suurema tõenäosusega oma käitumises ohtlikumad, kui need ei seda ei tee. Seost loomade vastase julmuse ja inimeste vastase vägivalla vahel toob ühtlasi välja Graber (2016, lk 389) oma töös.

Intervjuudes osalenute vastustest selgus et, Eestis ei ole ühtset süsteemi käesoleva töö fookuseks olnud probleemiga tegelemiseks. Kuigi Naiste Tugikeskustel on loomade varjupaigaga koostöö ja ohvrid saavad oma loomad sinna viia, siis see ei olnud lahendus, mis ikkagi kõikidele sobiks. Palju mainiti ohvrite ning töötajate isiklike kontaktide kasutamist ning juhtumite eriilmelisust. sisu neil põhimõtteliselt sama: ohvril on takistus, miks ta ei saa kodunt lahkuda, mure looma pärast takistab taastumist vägivalla olukorrast, loomadega manipuleeritakse kui ohver on lahkunud olukorrast ja halvimal juhul minnakse ka vägivallatseja juurde tagasi.

Kõige suuremaks abiks probleemiga tegelemisel nimetasid vastajad võrgustikutööd, mille käigus teevad koostööd kõik piirkonna asutused ja teenused ning info nende vahel liigub. Kõige enam mainitakse erinevates töödes ristteavitamist (ingl k *Cross reporting*), mis eeldab võrgustikutööd. (Vincent *et al*, 2019, lk 90) ja (Malick, 2012, lk 45) vahendusel põhjendavad autorid, kuidas on seotud erinevad osapooled ja kuidas üksteist saaks infoga toetada. Sarnasest teavituse meetodi vajadusest rääkis ka üks intervjuus osalenud Naiste Tugikeskuse juht. Vastaja mainis, et kui loomade varjupaigani jõuab info väärkoheldud või hooletusse jäetud loomast, siis see info võiks jõuda ka kohaliku omavalitsuse sotsiaalosakonnani, kus selline info tuleks kasuks kui taustainfo, mis vihjab, et vägivalla ohvriteks võivad olla ka inimesed.

Mõned vastajad tundsid puudust sotsiaaltöötajate osalusest lähisuhtevägivalla olukordades. See väljendus puudujäägina teabest, mis võimaldab ohvritel iseseisvalt hakkama saada või toetusest, mis aitaks ohvril elamispinna saada. Loomade heaolu märkamise olulisuse tõi välja ka Risley-Curtiss (2010, lk 44) oma töö vahendusel. Samuti leidsid Vincent jt (2019, lk 96), et mida haritumad ja teadlikumad on spetsialistid, seda kiiremini saavad ohvrid abi. Arkow (2020, lk 581) toob oma töös välja nimekirja loomade heaolu seosest sotsiaaltöoga ning, miks loomade heaolu sotsiaaltöö valdkonnas järjest olulisem on.

Paljud uuringus osalejad tõid välja koduvägivalla juhtumeid, kus loomade vastast julmus näevad pealt lapsed ja ka lapsed peavad olukorrast lahkudes loomad jätma sellesse olukorda maha kui vanemast ohver kodust koos lapsega lahkub. Hawkins jt (2019, lk 9) läbi viidud uuringus ilmnes, et lapsed kogevad suurt stressi vägivalla olukordades ja leiti, et kokkupuude lemmikutega aitas leevendada traumajärgseid sümptomeid. Browne jt (2017, lk 1860) leidsid, et lapsed, kes nägid pealt lapsena loomade vastast vägivalda või kogesid ise seda, olid tulevikus suure tõenäosusega ka ise loomade suhtes vägivaldsed. Seetõttu on oluline tegeleda tagajärgedega, mida võivad endaga kaasa tuua loomadevastase vägivalla kogemine lastes koduvägivalla olukordades.

Uuringu viimases osas, kus intervjuueeritavad rääkisid sellest, mis võiks teistmoodi olla, mainisid mõned võimaluse pakkumist, et ohver võiks saada oma loomaga koos lahkuda. Neli vastajat tõid välja, et on erandjuhtudel lubanud looma tugikeskusesse kaasa võtta. Ainult üks vastaja arvas, et tulevikus võiks olla tugikeskustes selline võimalus. Taylor &

Fraser (2019, lk 205) töö vahendusel toovad autorid välja, et inimese ja nende loomade vahelise sideme säilitamine on ohvrite taastumisprotsessis väga oluline ja kasulik. Peacock jt (2012, lk 300) uuringus leiti tugevaid seoseid inimeste vaimse tervise seisundi ja nende lemmikloomade vahel. Fitzgerald jt (2020, lk 17) uuringust selgub, et koduloomad on inimestele olulised perekonnaliikmed.

Antud uuringu tulemusena sai töö autor püstitatud küsimustele vastused. Seos koduloomade vastase julmuse ja lähisuhtevägivalla vahel on olemas. Intervjuud Naiste Tugikeskuste töötajate ja vabatahtlikega näitasid, et kuigi see seos on olemas, puudub konkreetne teave selle esinemissageduse kohta. Täpsema ülevaate loomadevastase julmuse ja koduvägivalla koosinemise kohta annaks vägivallaohvrite intervjuerimine. Uuringus osalenud kirjeldasid enda nägemusi koostöövõimalustest ning tõid välja organisatsioone ning asutusi, kes antud olukordades saaksid aidata nii loom- kui inimohvreid.

2.5. Soovitused sidusgruppidele

Selles alapeatükis osas toob autor välja soovitused sidusgruppidele, et jõuda tulevikus kiiremini abivajajateni. Soovitused jagunevad üldisteks ja konkreetseteks ning on kajastatud lisas 5 toodud tabelis. Soovitused antakse toetudes esimeses peatükis välja toodud teaduslikele allikatele, kus kirjeldatakse välja erinevaid praktikaid, mida kasutatakse lähisuhtevägivalla inim- ja loomohvrite toetamiseks ning vägivalla ennetuseks.

Lähisuhtevägivalla kui probleemiga tegelemiseks ning võimaliku seose märkamiseks on vaja esmajoonel teadvustada sidusgruppidel loomade vastase julmuse ning inimeste vastase vägivalla seost. Selleks soovitab autor osaleda koolitustel või infopäevadel, mis tõstaks sidusgruppide teadlikkust ja arusaama loomade vastase julmuse ja inimeste vastase vägivalla seosest. Selle mõistmine aitaks näha osa suuremast vägivalla probleemist. Samuti oleks seose mõistmine üks abivahend, mis aitaks planeerida tegevusi vägivalla ennetamiseks. Lisaks töös käsitletud sidusgruppidele on oluline teistegi kogukonna liikmete harimine. Mida rohkem infot inimesteni jõuab seda rohkem märkab kogukond probleemi olemasolu ja seda kiiremini jõutakse tulevikus abivajajateni.

Autor soovib kohalike omavalitsuste sotsiaalosakondadel, Politsei- ja Piirivalveametil, Veterinaar- ja Toiduametil, ja Sotsiaalkindlustusameti Ohvriabi Talitusel, kes igapäevaselt puutuvad kokku oma töös indiviidide, perekondade ja kogukondadega, arvestada loomadega kui loomuliku perekonna osana ning kasutusele võtta ristteavituse süsteem. Ristteavitust võiksid kasutama hakata ka loomadega tegelevad asutused. Antud töös on välja toodud loomakliinikud ja veterinaarid, Eesti Loomakaitseselts, Loomapäästegrupp, Varjupaikade MTÜ, Veterinaar- ja Toiduamet, kuid süsteemi võiksid kuuluda teisedki loomadega tegelevad vabäihendused. Ristteavituse süsteemi võiksid olla kaasatud kõik sidusgrupid (kohalike omavalituste sotsiaalosakonnad, Politsei- ja Piirivalveamet, Veterinaar- ja Toiduamet, Sotsiaalkindlustusameti ohvriabi talitus, Eesti Väikeloomaarstide selts, Pärnu Õppenõustamiskeskus, Naiste Tugikeskused, Eesti Loomakaitseselts, Varjupaikade MTÜ ja Loomapäästegrupp).

Autor soovib Politsei- ja Piirivalveametil, Sotsiaalkindlustusameti Ohvriabi Talitusel, kohalike omavalitsuste sotsiaalosakondadel, sotsiaalnõustajatel koolides ja lasteaedades, kes töötavad igapäevaselt indiviidide, perekondade ja kogukondadega, kasutusele võtta oma töös küsimused, mis puudutavad loomade heaolu. Need küsimused aitavad paljastada perekonna dünaamikat ja varajasi vägivalla tundemärke. Nendeks küsimusteks on:

1. Kas kodus on loomi?
2. Kuidas nende eest hoolitsetakse?
3. Kas olete mures nende heaolu pärast? (Arkow, 2020, lk 581)

Konkreetseks ettepanekuks lisab autor kogukonna teavitamise kõikide sidusgruppide poolt (kohalike omavalituste sotsiaalosakonnad, Politsei- ja Piirivalveamet, Veterinaar- ja Toiduamet, Sotsiaalkindlustusameti ohvriabi talitus, Eesti Väikeloomaarstide selts, Pärnu Õppenõustamiskeskus, Naiste Tugikeskused, Eesti Loomakaitseselts, Varjupaikade MTÜ ja Loomapäästegrupp). Kogukonna teavitamine ja harimine võiks alata juba koolis erinevate õppeprogrammide kaudu, et õpetada lastele empaatiat ning positiivset suhtumist loomadesse.

Oluline oleks ka tulevikus võimaldada lähisuhtevägivalla olukordadest lahkujatel kohe koos oma loomadega lahkuda. Inimeste ja loomadevahelise sideme säilitamine on ohvrite jaoks oluline ning abi ja tuge peaksid saama nii inimesed ja ka loomad. Sellistest

võimalustest peaksid olema eriti teadlikud kohalike omavalituste sotsiaalosakonnad, Politsei- ja Piirivalveamet ja, Sotsiaalkindlustusameti ohvriabi talitus, et võimalikult kiiresti abistada kõiki ohvreid.

Oluline on ka loomadele pakkuda taastumiseks nii psüühilist kui ka füüsiliste vigastuste raviks abi. Kui hetkel pakutakse inimohvritele vägivalla olukorrast taastumiseks psühholoogilist abi ning füüsilisi vigastusi saab Haigekassa poolt rahastatavate teenuste abil ravida, siis loomade puhul vastutab taastumise eest inimohver. Ettepanekuna toob autor välja, et tulevikus võiksid nii vaimsete kui ka füüsiliste vigastuste taastumiseks vajalikke ressursse korvata kohustuslikus korras vägivallatseja.

Autor toob Politsei- ja Piirivalveametile soovitusena välja vajaduse näha loomade vastast julmust lähisuhtevägivallas eraldiseisva asjaoluna, et vägivallatseja lisaks lähisuhtevägivallale ka loomadele tehtud kahju eest vastutusele võtta.

Soovitused ja ettepanekud, mis käesolevas töös välja toodi on suuremas osas ennetava iseloomuga ja nende rakendamiseks saaks kasutada juba olemasolevaid ressursse. Tulemused ja autori soovitused plaanib autor edastada kõikidele sidusgruppidele, keda kaasati ja ka kõikidele intervjueeritavatele, kes antud töösse oma panuse andsid. Lõputöö saadetakse e-kirja teel.

KOKKUVÕTE

Lõputöö esimeses pooles, milleks oli teoreetiline ülevaade, tutvustas töö autor läbi kirjanduse ja erinevate uuringute, kuidas on seotud lähisuhtevägivalla juhtumid ning loomade vastane julmus. Loomad on inimeste eludes ja majapidamistes olulisel kohal ning läbi loomade võivad lähisuhtevägivalla ohvrid olla vägivallatsejale veel haavatavamad. Inimeste ja loomade vahel tekib side, mida vägivallatsejad võivad oma kasuks läbi manipuleerimise ning loomadele haiget tegemise ära kasutada. Teoreetilises pooles andis töö autor ülevaate, miks on oluline sotsiaaltöös antud probleemi olemust tunnustada, miks peaks olema loomad sotsiaaltöö osa ning kuidas läbi loomade heaolu on võimalik tuvastada vägivalda ja läbi selle ennetada ohtlikke vägivalla situatsioone. Samuti tõi autor välja, miks on oluline aidata lähisuhtevägivalla olukordades loomi ja kuidas nende heaolust teadmine võib mõjutada ohvrite taastumist.

Käesoleva lõputöö eesmärgi täitmiseks kasutas autor meetodina poolstruktureeritud intervjuu meetodit. Intervjuu küsimuste koostamisel toetus autor teemakohasele teoreetilisele ja empiirilisele. Töö autor lisas vastavalt oma töö eesmärgile omapoolsed küsimused.

Sidusgrupid, kes töötavad sotsiaalvaldkonnas inimestega ning asutused, kes tegelevad loomadega on erinevatel arusaamadel, kuidas lähisuhtevägivalla olukordades on kaasohvriteks ja mõjutusvahenditeks loomad. Tuvastati, et sotsiaalosakonnad ei olnud kokku puutunud antud probleemiga. Erinevad asutused ning vabaihendused, kes tegelevad loomadega, olid väga teadlikud antud probleemist ning olid varasemalt sellega ka kokku puutunud. Samuti nägid nad loomade vastase julmuse ning lähisuhtevägivalla vahel tugevat seost. Tõdeti, et olukordades, kus kaasohvriteks on loomad, ei ole asutustel reageerimistehnikaid. Sotsiaalkindlustusameti Ohvriabi Talitus oli probleemist väga teadlik ning käsitlevad loomade vastast julmust kui väga suurt punast lippu oma süsteemis, aga juhul kui ohver mainib vägivalla juhtumid ka loomi. Siiski, ei hinda

sidusgruppide seast asutused oma töös loomade heaolu ega kaardista nende olukorda lähisuhtevägivalla olukordades.

Lõputöö uurimuslikust osast selgus, et koduloomade vastane julmus ja lähisuhtevägivald on omavahel seotud ning lähisuhtevägivalla ohvrid on mõjutatud oma loomade heaolust. Ohvrite lahkumist võivad takistada lisaks väikeloomadele ka suuremad kariloomad, kelle eest vägivallatseja ei hoolitse, keda ähvardatakse tappa või vigastada.. Samuti selgus, et lähisuhtevägivalla ohvrid naasevad endistesse vägivalla olukordadesse, kuna on mures oma loomade heaolu pärast. Kuigi Naiste Tugikeskustel on lepingud MTÜ Loomade Varjupaigaga, ei ole paljud lähisuhtevägivalla ohvrid nõus oma loomi varjupaikadesse viima, vaid valivad vägivalla olukorda jäämise koos loomaga.

Käesolevas lõputöös annab autor omapoolsed ettepanekud ning soovitused erinevatele sidusgruppidele. Sidusgruppidesse kuuluvad erinevad omavalitsuste sotsiaal- ja lastekaitseosakonnad, PPA, VTA, Ohvriabi Talitus, MTÜ Loomade Varjupaik, Loomakaitse Selts ja erinevad loomakliinikud. Soovitused sarnanesid kõikidel sidusgruppidel ja olid enamjaolt seotud teavitustöö, kogukonna harimise, probleemi teadvustamise ning infotöö ja koostöö edendamise. Need soovitused ei oleks ressursse raiskavad vaid tugevdaks kogukonna tööd piirkondades, et tekiks loomulikud suhtluskanalid sotsiaaltöö asutuste, loomade heaoluga tegelevate asutuste ja korra- ja loomakaitse asutuste vahel. Nagu uuringu tulemustest selgus, siis koostööd peetakse oluliseks ja osades piirkondades see toimib, aga selleks, et vägivalla olukordi tulevikus veel vähem oleks, on vaja sekkuda nii pea kui esimesed ilmingud kas inimese või loomade vastase vägivalla kohta ilmnevad. Samuti peaks olema loodud antud probleemiga tegelemiseks kindlad juhised, sest töö tulemusena selgus, et iga piirkond ja asutus tegeleb probleemiga vastavalt oma ressursidele.

Keeruliseks kohaks antud lõputöös oli sidusgruppidele info saamine ja tulevikus oleks vaja kindlasti rohkem kaardistada nende asutuste tööd lähisuhtevägivalla olukordades. Samuti oleks väga heaks probleemi kaardistamise meetodiks info kogumine lähisuhtevägivalla ohvritelt endalt, et saada teada probleemi levimus. Antud töö piiranguks sai ka aeg, sest töö oleks olnud terviklikum kui autor oleks suutnud kaardistada ära kõik sidusgrupid ja intervjuuerida kõikide Eesti Naiste Tugikeskuste töötajad. Samuti tuli töös välja, et loomade heaolu on väga oluline ka teiste nõrgemate inimgruppide

probleemide kaardistamisel ning märkamisel. Eriti toodi välja loomade ja laste seost lähisuhtevägivalda olukordades. Lõputöö autor leiab, et kindlasti oleks vaja teha uuringuid sarnastel teemadel, et saada parem ülevaade antud probleemist ning läbi selle ennetada ühiskonnas vägivalda ja kaitsta lisaks inimohvritele ka loomohvreid.

Töö autor tänab antud töös Margo Orupõldu, kes aitas töö edenemisele kaasa oma energia ja kirega oma töö vastu. Samuti tänab autor kõiki Naiste Tugikeskuste töötajaid ja vabatahtlikke, kes olid nõus intervjuudes osalema. Autor tänab ka sidusgruppide esindajaid, kelle sisend aitas antud töö jaoks luua laiemat arusaama probleemi käsitlest Eestis ning luua pilt toimivatest praktikatest vastavas vallas. Töö autor tänab ka oma töö juhendajaid Anu Aunapuud ja Tormi Kotkast, kes aitasid suuresti kaasa töö valmimisele.

VIIDATUD ALLIKAD

- Allaste, A.–A. & Vööbus, V. (2008). *Vägivald lähisuhtes: selle põhjused ja võimalikud lahendused*. Sotsiaalkindlustusamet.
https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Ministeerium_kontaktid/Uuringu_ja_analuusid/Sotsiaalvaldkond/allaste_vagivald_lahisuhtes_biin_retsensioon_1_.pdf
- Akhtar, A. (2013). The need to include animal protection in public health policies. *Journal of Public Health Policy*, 34(4), 549–559.
<https://doi.org/10.1057/jphp.2013.29>
- Arkow, P. (2020). Human–Animal Relationship and Social Work: Opportunities Beyond the Veterinary Environment. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 37, 573–588. <https://doi.org/10.1007/s10560-020-00697-x>
- Barrett, B. J., Fitzgerald, A., Stevenson, R., & Cheung, C. H. (2020). Animal Maltreatment as a Risk Marker of More Frequent and Severe Forms of Intimate Partner Violence. *Journal of Interpersonal Violence*, 35(23–24), 5131–5156.
<https://doi.org/10.1177/0886260517719542>
- Browne, A. J., Hensley, C., & McGuffee, M. K. (2017). Does Witnessing Animal Cruelty and Being Abused During Childhood Predict the Initial Age and Recurrence of Committing Childhood Animal Cruelty? *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 61(16), 1850–1865.
<https://doi.org/10.1177/0306624X16644806>
- Bradshaw, J. (2018). *The Animals Among Us. The New Science of Anthrozoology*. Penguin Books.
- Campbell, A. M., Thompson, S. L., Harris, T. L., & Wiehe, S. E. (2021). Intimate Partner Violence and Pet Abuse: Responding Law Enforcement Officers' Observations and Victim Reports From the Scere. *Journal of Interpersonal Violence*. 36(5–6), 2353–2372. <https://doi.org/10.1177/0886260518759653>

- Campbell, M. A. (2020). An increasing risk of family violence during the Covid-19 pandemic: Strengthening community collaborations to save lives. *Forensic Science International: Reports*, 2, Article 100089. <https://doi.org/10.1016/j.fsir.2020.100089>
- Collins, A. E., Cody, M. A., McDonald, E. S., Nicoreta, N., Ascione, R. F., & Williams, H. J. (2017). A Template Analysis of Intimate Partner Violence Survivors' Experiences of Animal Maltreatment: Implications for Safety Planning and Intervention. *Violence Against Women*, 24(4), 452–476. <https://doi.org/10.1177/1077801217697266>
- Coorey, L., & Coorey-Ewings, C. (2018). Animal Victims of Domestic and Family Violence: Raising Youth Awareness. *Animal Studies Journal*, 7(1), 1–40. <https://ro.uow.edu.au/asj/vol7/iss1/2>
- Eesti Loomakaitse Selts. (s.a.). *Kes me oleme?* <https://loomakaitse.ee/kes-me-oleme/>
- Eesti Sotsiaaltöö Assotsiatsioon. (2005). *Sotsiaalala töötaja eetikakoodeks*. https://www.eswa.ee/wp-content/uploads/2016/11/Eetikakoodeks_Avaldatud-ST.pdf
- Febres, J. (2015). *The Perpetration of Adulthood Animal Abuse and Intimate Partner Violence in Men and Women Arrested for Domestic Violence*. [Doctoral Dissertation, University of Tennessee]. TRACE. <https://core.ac.uk/download/pdf/268768845.pdf>
- Fitzgerald, A. J., Barrett, B. J., Stevenson, R., & Cheung, C. H. (2019). Animal Maltreatment in the Context of Intimate Partner Violence: A Manifestation of Power and Control? *Violence Against Women*, 25(15), 1806–1828. <https://doi.org/10.1177/1077801218824993>
- Fitzgerald, A. J., Barrett, B. J., Gray, A., & Cheung, H. C. (2020). The Connection Between Animal Abuse, Emotional Abuse, And Financial Abuse in Intimate Relationships: Evidence From a Nationally Representative Sample of the General Public. *Journal of Interpersonal Violence*. Advance online publication. <https://doi.org/10.1177/0886260520939197>
- Garber, S. (2016). Animal Abuse and Domestic Violence: Why the connection justifies increased protection. *University of Memphis Law Review*, 47(1), 359–390. https://www.memphis.edu/law/documents/olivia_garber.pdf

- Hawkins, D. R., Williams, M. J. & Scottish Society for the Prevention of Cruelty to Animals. (2017). Assessing Effectiveness of Nonhuman Animal Welfare Education Program for Primary School Children. *Journal of Applied Animal Welfare Science*, 20(3), 240–256. <https://doi.org/10.1080/10888705.2017.130527>
- Hawkins, D. R., McDonald, E. S., O'Connor, K., Matijczak, A., Ascione, R. F., & Williams, H. J. (2019). Exposure to intimate partner violence and internalizing symptoms: The moderating effects of positive relationships with pets and animal cruelty exposure. *Child Abuse & Neglect*, 98, Article 104166. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2019.104166>
- Jegatheesan, B., Enders-Slegers, M.-J., Ormerod, E. & Boyden, P. (2020). Understanding the Link between Animal Cruelty and Family Violence: The Bioecological Systems Model. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 17(9), Article 3116. <https://doi.org/10.3390/ijerph17093116>
- Jeong, J., Adhia, A., Bhatia, A., McCoy, D., & Yousafzai, A. (2020). Intimate Partner Violence, Maternal and Paternal Parenting, and Early Child Development. *Pediatrics*, 145(6), Article e20192955. <https://doi.org/10.1542/peds.2019-2955>
- Johnson, S. A. (2018). Animal cruelty, pet abuse & violence: the missed dangerous connection. *Forensics Research & Criminology International Journal*, 6(5), 403–415. <https://doi.org/10.15406/frcij.2018.06.00236>
- Justiitsministeerium. (2019). Pervägivald ja ahistamine. *Kuritegevus Eestis 2019*. <https://www.kriminaalpoliitika.ee/kuritegevuse-statistika/perevagivald-ja-ahistamine.html>
- Karistusseadustik. (2001). *Riigi Teataja I*, 61, 364; *Riigi Teataja I*, 03.03.2021, 3. <https://www.riigiteataja.ee/akt/13286633?leiaKehtiv>
- Krienert, J. L., Walsh, J. A., Matthews, K., & McConkey, K. (2012). Examining the Nexus Between Domestic Violence and Animal Abuse in a National Sample of Service Providers. *Violence and Victims*, 27(2), 280–295. <https://doi.org/10.1891/0886-6708.27.2.280>
- Laherand, M.–L. (2008). *Kvalitatiivne uurimisviis*. OÜ Infotrükk.
- Linno, M., Soo, K., & Strömpl, J. (2011). *Perevägivald ja levikut soodustavad riskid ja perevägivald ulatub praktikute hinnangutes*. *Uurimisaruanne*. Justiitsministeerium. <https://www.riigikantselei.ee/sites/default/files/content->

editors/TOF/TOF_uuringud/19_perevagivalla_levikut_soodustavad_riskid_ja_perevagivalla_ulatus.pdf

- Lockwood, R., & Arkow, P. (2016). Animal Abuse and Interpersonal Violence: The Cruelty Connections and Its Implications for Veterinary Pathology. *Veterinary Pathology*, 53(5), 910–918. <https://doi.org/10.1177/0300985815626575>
- Lucas, P., Winter, R., Huges, C., & Walsh, K. (2016). *Increasing Men's Awareness of the Effects on Children Exposed to Family and Domestic Violence*. University of Tasmania. <https://eprints.utas.edu.au/22744/>
- Malick, A. M. (2012). *An Examination Of Animal Service Offifiers' Views On Their Readiness To Recognize And Report Domestic Violence* [Master's Thesis, University of Central Florida]. STARS. <https://stars.library.ucf.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=3217&context=etd>
- Newberry, M. (2017). Pets in danger: Exploring the link between domestic violence and animal abuse. *Aggression and Violent Behavior*, 34, 273–281. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2016.11.007>
- Peacock, J., Chur-Hansen, A., & Winefield, H. (2012). Mental Health Implications of Human Attachment to Companion Animals. *Journal of Clinical Psychology*, 68(3), 292–303. <https://doi.org/10.1002/jclp.20866>
- Peak, T., Ascione, F., & Doey, J. (2011). Adult Protective Services and Animal Welfare: Should Animal Abuse and Neglect Be Assessed During Adult Protective Services Screening? *Journal of Elder Abuse & Neglect*, 24(1), 1k 37–49. <https://doi.org/10.1080/08946566.2011.608047>
- Randour, M. L., Smith-Blackmore, M., Blaney, N., DeSousa, D., & Guyony, A.-A. (2021). Animal Abuse as a Type of Trauma: Lessons for Human and Animal Service Professionals. *Trauma, Violence, & Abuse*. 22(2), 277–288. <https://doi.org/10.1177/1524838019843197>
- Risley–Curtiss, C. (2010). Social Work Practitioners and the Human – Companion Animal Bond: A National Study, *Social Work*, 55(1), 38–46. <https://doi.org/10.1093/sw/55.1.38>
- Seidman, I. (2006). *Interviewing as Qualitative Research. A Guide for Reasearchers in Education and Social Sciences*. Teachers College Press.

- Siseministeerium. (2019). *Memorandum valitsuskabineti nõupidamisele. Lähisuhtevägivalla ennetamise tegevuskava aastateks 2019-2023*.
https://www.siseministeerium.ee/sites/default/files/lahisuhtevagivalla_ennetamise_tegevuskava_2019-2023_memorandum_1.pdf
- Sotsiaalhoolekande seadus. (2015). *Riigi Teataja I*, 30.12.2015,5; *Riigi Teataja I*, 22.03.2021, 14. <https://www.riigiteataja.ee/akt/122032021014?leiaKehtiv>
- Stevenson, R., Fitzgerald, A., & Barrett, B. (2017). Keeping Pets Safe in the Context of Intimate Partner Violence: Insights From Domestic Violence Shelter Staff in Canada. *Journal of Women and Social Work*, 33(2), 236–252.
<https://doi.org/10.1177/0886109917747613>
- Tamm, G. & Espenberg, S. (2016). *Lähisuhtevägivalla juhtumikorralduse MARAC-mudeli (Multy-Angecy Risk Assessment Conference) rakendamise metoodika väljatöötamine Eestis*. Siseministeerium.
http://skytte.ut.ee/sites/default/files/skytte/maraci_uuringu_lopparuanne.pdf
- Tamm, R. (2013). *Loomade väärkohtlemise ja lähisuhtevägivalla vaheline seos Lõuna-Eestis* [Lõputöö, Sisekaitseakadeemia Politsei- ja piirivalvekolledž]. Digiriidul.
https://digiriidul.sisekaitse.ee/bitstream/handle/123456789/728/2013_Tamm,Riin.pdf?sequence=1
- Taylor, N., & Fraser, H. (2019). *Companion Animal and Domestic Violence: Rescuing Me. Rescuing You*. Palgrave Macmillan. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-04125-0>
- Tiplady, C. M., Walsh, B. D., & Phillips, C. J. C. (2012). Intimate Partner Violence and Companion Animal Welfare. *Australian Veterinary Journal*, 90(1–2), 48–53.
<https://doi.org/10.1111/j.1751-0813.2011.00882.x>
- Upadhyia, V. (2013). The Abuse of Animals as a Method of Domestic Violence: The Need for Criminalization. *Emory Law Journal*, 63(5), 1163–1209.
<https://scholarlycommons.law.emory.edu/elj/vol63/iss5/3>
- Varjupaikade MTÜ. (s.a.). *Meist*. <https://varjupaik.ee/varjupaikade-mtu>
- Vincent, A., McDonald, S., Poe, B., & Deisner, V. (2019). The Link Between Interpersonal Violence and Animal Abuse. *Society Register*, 3(3), 83–101.
<https://doi.org/10.14746/sr.2019.3.3.05>
- Wuerch, M. A., Giesbrecht, C., Jeffrey, N., Knutson, T., & Wach, F. (2021). Intimate Partner Violence and Concern for Animal Care and Safekeeping: Experiences of

Service Providers in Canada. *Journal of Interpersonal Violence*, 36(9–10), NP4815–NP4825. <https://doi.org/10.1177/0886260518795503>

Õunapuu, L. (2014). *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*. Tartu Ülikool.

https://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/36419/ounapuu_kvalitatiivne.pdf?sequence=1

LISAD

Lisa 1. Sidusgruppidele e-kirja teel saadud vastuste ülevaade.

Sidusgrupid	Vastus	On teadlikud probleemist	On tegelema/tegelevad probleemiga	Teevad koostööd teiste sidusgruppidega või on teadlikud koostöö võimalustest
Pärnu linna sotsiaalosakond	Olemas	Ei	Ei	Ei
Pärnu Linna lastekaitse osakond	Olemas	Ei	Ei	Ei
Tori Valla sotsiaalosakond	Olemas	Ei	Ei	Ei
Tori Valla lastekaitseosakond	Olemas	Ei	Ei	Ei
Haapsalu Linnavalitsuse sotsiaalosakond	Olemas	Ei	Ei	Ei
Saaremaa Vallavalitsuse sotsiaalosakond	Olemas	Ei	Ei	Ei
Hiiumaa Vallavalitsuse sotsiaalosakond	Olemas	Jah	Jah	Jah
Põlva Vallavalitsuse sotsiaalosakond	Olemas	Ei	Ei	Ei
Viljandi Vallavalitsuse sotsiaalosakond	Puudub info	Puudub info	Puudub info	Puudub info
Tartu Valla sotsiaalosakond	Puudub info	Puudub info	Puudub info	Puudub info
Valga Vallavalitsuse sotsiaalosakond	Puudub info	Puudub info	Puudub info	Puudub info
Pärnu õppenõustamiskeskuse sotsiaalnõustaja	Olemas	Jah	Jah	Jah
Paide linna sotsiaalosakond	Olemas	Ei	Ei	Jah
Rapla Vallavalitsuse sotsiaalosakond	Olemas	Jah	Ei	Jah
Politsei- ja Piirivalveamet	Olemas	Jah	Ei	Jah
Sotsiaalkindlustusameti Ohvriabi Talitus	Olemas	Jah	Jah	Jah
Veterinaar- ja Toiduamet	Olemas	Jah	Ei	Jah
Eesti Loomakaitseselts	Olemas	Jah	Jah	Jah
Varjupaikade MTÜ	Olemas	Jah	Jah	Jah
Loomapäästegrupp	Olemas	Jah	Jah	Jah
Eesti Vaikeloomaarstide seltsi veterinaar	Olemas	Jah	Ei	Jah

Pärnu veterinaar	Väikeloomakliiniku	Olemas	Jah	Ei	Jah
---------------------	--------------------	--------	-----	----	-----

Lisa 2. Kiri sidusgruppidele

Tere!

Olen Tartu Ülikooli Pärnu Kolledži sotsiaaltöö ja rehabilitatsiooni korralduse kolmanda kursuse üliõpilane Helena Randlaht, kes helistas teile (kuupäev). Nagu mainisin teen lõputööd teemal “Koduloomad lähisuhtevägivalla mõjutusvahendina ja kaasohvritena”. Teie vastus on mulle väga vajalik, et saada ülevaadet sellest, kuidas aidatakse loomi, kes võivad olla lähisuhtevägivallas kaasohvrid ja ka mõjutusvahend vägivaldsetele. Loodan, et leiate aja vastamiseks allolevatele küsimustele. Kasutan saadud infot olukorra välja selgitamiseks ning et teha vajalikke muudatusi küsimustikus, mida kasutan uuringu teises etapis. Uuringusse on kaasatud teisedki sidusgrupid nagu Politsei- ja Piirivalveamet, loomakliinikud, loomade varjupaigad, omavalitsuste sotsiaalosakonnad, vabatahtlike ühendused, jne.

Hetkel kogun infot erinevatelt sidusgruppidele tuvastamiseks:

1. Kui tõsiselt reageerite ja milliseid praktikaid kasutatakse teie töövaldkonnas reageerides infole, kus antakse teada, et mõnes perekonnas vägivaldsetakse kodulooma kallal?
2. Kas, kuidas ja kelle kaudu jõuab teie asutusse selline info?
3. Milline näeb välja selle info kasutamise protsess ja milliseid sidusgruppe kaasate sellesse protsessi?
4. Milline on käibelolev praktika Eestis loomade tervisliku seisundi või heaolu dokumenteerimiseks teie töövaldkonnas, kui peres on tuvastatud lähisuhtevägivalla juhtum?
5. Kas teil on jagada statistikat selliste juhtumite esinemissageduse kohta?
6. Palun kirjeldage võimalusel asjaosaliste anonüümsust tagades mõnd selle teemalist juhtumit. (Kuidas jõudis info teieni, kuidas kontrollisite selle õigsust, keda kaasasite, aeg ja ressursid, kuidas lahenes, isiklik kogemus jne).
7. Kas loomade vastane julmus on indikaator/markeri teie süsteemis sellele, et looma kallal vägivaldsetaja võib ka inimeste peal vägivalda kasutada?
8. Milliste tugisüsteemide või teenuste pakkujatega teete koostööd, et aidata koduloomi, kelle kallal on kasutatud vägivalda?

Teie vastus on selle uurimistöö raames väga oluline. Täpsustavatele küsimustele vastan hea meelega.

Jään väga ootama Teie vastust!

Lisa 3. Intervjuu küsimustik Naiste Tugikeskuse töötajatele ja vabatahtlikele

Käesolevas uurimuses on ainult preventiivsed(ennetavad) eesmärgid.

Suured tänud, et olete valmis minuga selle teemal vestlema. Lihtsalt selgituseks, et diplomitööga soovin saada ülevaadet a) Lääne-Eestis toime pandud lähisuhtevägivalla seostest loomadevastase vägivallaga; b) mis mõju see avaldab vägivalla ohvritele ning c) kuidas sidusgrupid saaksid paremini toetada lähisuhtevägivalla inim- ja loomohvreid. Tegemist on keerulise probleemiga ja olen väga tänulik Teie sisendi eest! Teile teadmiseks lindistan ma seda intervjuud, sest ma ei jõua kõike praegu üles kirjutada. Kõik teie poolt jagatud info jääb konfidentsiaalseks. Alustan intervjuud sissejuhatavate küsimustega teie töökogemuse kohta.

1. Kui kaua olete töötanud lähisuhtevägivalla ohvritega?
2. Kui mitme lähisuhtevägivalla ohvriga olete hinnanguliselt oma karjääri jooksul töötanud?
3. Kui mitu neist juhtumitest on hinnanguliselt olnud seotud koduloomadega?
4. Kui mitu neist juhtumitest on hinnanguliselt olnud seotud loomade vastase vägivallaga?
5. Kas loomade vastane julmus on Teie arvates indikaator/märk sellest, et looma kallal vägivallatseja võib ka inimeste peal vägivalda kasutada?
6. Mil viisil on mõjutatud või kuidas on seotud lähisuhtevägivalla inimohvrid oma lemmikloomaga?
7. Kuidas mõjutab Teie hinnangul looma(de) kallal toime pandud vägivald inimeste lahkumist vägivalla olukorrast?
8. Kas Teile teadaolevalt on vägivallatseja kasutanud koduloomi ohvriga manipuleerimiseks ka siis kui ohver on juba vägivalla olukorrast lahkunud?
9. Kuidas on mõjutanud Teie hinnangul ohvri taastumist endisest vägivalla olukorrast lemmiklooma heaolust teadmine? Näiteks ohver teab, et loom jäi vägivaldsesse koju või loom sai hoiukodusse või muud moodi abi.
10. Kas Teile teadaolevalt on mure lemmiklooma pärast pannud lähisuhtevägivalla ohvrit naasema endisesse olukorda?

11. Palun kirjeldage võimalusel mõnda vägivalda intsidenti, kus kaasohvriks või manipuleerimise vahendiks oli koduloom. (Mis juhtus, kes sai viga ja mis oli vägivaldseja eesmärk?)
12. Kas Teie hinnangul võib vägivaldseja tahtlikult teha koduloomadele liiga, et kontrollida läbi selle inimohvreid?
13. Kuidas reageerite ja milliseid praktikaid kasutatakse teie töövaldkonnas reageerides infole, kus vägivaldast lahkunud ohver teatab, et temast jäi maha lemmikloom, kelle vastu kasutatakse ka vägivalda?
14. Millised teenusepakkujad Teile teadaolevalt saaksid aidata kui koduvägivalda olukorras on kannatajaks ka koduloom(ad)?
15. Millised teenuseosutajad ja organisatsioonid võiksid Teie arvates teha koostööd, et vägivalda kogunud inim- ja loomohvrid saaksid paremat tuge?

Lisa 4. Eesti Loomakaitse Seltsi avalik postitus

Joonis 2. Aitame perevägivalda ohvrite loomi. Allikas: Eesti Loomakaitse Selts, 2020.

Lisa 5. Autori poolsed ettepanekud sidugruppidele

Sidusgrupid	Üldised ettepanekud	Konkreetsed ettepanekud
Linnavalitsuste ja omavalitsuste sotsiaalosakonnad	Seose teadvustamine loomade vastase julmuse ja inimeste vastase vägivalla vahel Koostöö edendamine tugikeskuste , loomade varjupaikate ning vabaihendustega, kes tegelevad loomadega Info jagamine ja info liikuvuse parandamine	Praktikas koduloomade heaolu kohta pärimine ning hindamine Info kogumine erinevatest teenustest ning võimalustest, mis võiks kliente aidata loomadega toimetulekul Ristteavituse edendamine
Linnavalitsuste ja omavalitsuste lastekaitse osakonnad	Seose teadvustamine loomade vastase julmuse ja inimeste vastase vägivalla vahel. Koostöö edendamine tugikeskuste , loomade varjupaikate ning vabaihendustega, kes tegelevad loomadega. Info jagamine. Koostöö edendamine.	Praktikas koduloomade heaolu kohta pärimine ning hindamine. Info kogumine erinevatest teenustest ning võimalustest, mis võiks kliente aidata loomadega toimetulekul. Ristteavituse edendamine.
Varjupaikade MTÜ	Teadlikkuse tõstmine kogukonnas. Koostöö edendamine.	Võimalustest teavitamine. Infotöös osalemine.
Eesti Loomakaitse Selts	Teadlikkuse tõstmine kogukonnas. Koostöö edendamine.	Võimalustest teavitamine. Infotöös osalemine
Veterinaarid	Teadlikkuse tõstmine kogukonnas Koostöö edendamine	Infotöös osalemine Inimeste harimine Võimalustest teavitamine
Politsei- ja Piirivalveamet	Koostöö edendamine tugikeskuste , loomade varjupaikate ning vabaihendustega, kes tegelevad loomadega Teadlikkuse tõstmine kogukonnas Koostöö edendamine	Võimalustest teavitamine Infotöös osalemine
Ohvriabi talitus	Koostöö edendamine tugikeskuste , loomade varjupaikate ning vabaihendustega, kes tegelevad loomadega	Võimalustest teavitamine Infotöös osalemine

SUMMARY

COMPANION ANIMALS AS VICTIMS AND MEANS OF INFLUENCE IN INTIMATE PARTNER VIOLENCE ON THE EXCAMPLE OF SELECTED REGIONS IN ESTONIA

Helena Randlaht

Animals as victims and means of influence in intimate partner violence situation is a problem that has been understudied in Estonia. The link has been identified by many different studies that show the role animals play in the intimate partner violence situations. In this graduation thesis, the author gives many examples how violence towards humans and cruelty towards animals are often linked and well-being of animals can be the first indicator or marker to reveal the violence in families and communities.

The research problem of the graduation thesis was related to the use of domestic animals in cases of intimate partner violence as a manipulation and as a sanction, and the animals themselves are victims of violence, who are often left helpless.

The aim of this work was to find out the connection between cruelty to animals and intimate partner violence in selected regions of Estonia and to make recommendations to stakeholders to address the issue based on common practices.

Research questions:

- How are cruelty to domestic animals and cases of intimate partner violence related based on selected regions in Estonia?
- How are victims of intimate partner violence and domestic animals supported by stakeholders?

In the theoretical part of the graduation thesis, the author introduced the nature of the link between intimate partner violence and cruelty towards animals. Through different studies

it has been established that human victims of intimate partner violence refuse to leave violent situations because they do not want to leave their animals. Also, animals can be means of influence to violators and they use animals to control and scare their victims. Using wide range of tactics like controlling money for food or killing the animal in front of the human victims have been indicated in several studies. Second part of theoretical part focuses on social work aspect and how well-being of animals should be noticed as an indicator to reveal more complex problems in clients' lives. Animals are more than just property and they should be considered as family members (*Bioecological systems model*). Well-being of animals can affect their owners' ability to heal from violent situations. Also, humans and animals can be a great support to one another in the recovery process.

In order to fulfil the goal of the graduation thesis, the author used qualitative research method and conducted semi-structured interviews with specialists and volunteers who work with intimate partner violence victims. Based on authors referenced in the theoretical part of the graduation thesis, the author compiled an interview questionnaire which was conducted with eight specialists and volunteers. The author contacted ten but two of them declined. To analyse the gathered information the author used qualitative content analysis.

The results of the study showed that there was a connection between cruelty to animals and intimate partner violence in selected regions of Estonia. Most of the respondents gave examples where victims had experienced situations where animals were involved in intimate partner violence in some way. Animals were named as reasons why victims could not leave violent situations, or they were controlled by violators through animals. There were also cases where animals were victims of violence themselves and were even killed in some cases. Respondents were aware that they have support from local animal shelters where victims can take their animals. But not every victim was ready to do so. Problem is more complex when there were bigger household animals like cows, horses, sheep etc. Research also showed that there were no structured support system where human and animal victims are both supported, and specialists had to think about ways how to help victims using personal connections and resources they had.

Stakeholders who work with people do not have any systems or practices to assess animal well-being in intimate partner violence situations.

All the specialists who work with people or animals should recognise that there is a link between animal cruelty and violence towards humans. Understanding the connection between cruelty towards animals and violence against humans can help to discover early signs of violence and prevent it before it escalates. Specialists should start using cross-reporting system to help both humans and animals. It can be a useful tool to keep the information moving and to discover early signs of violence. Cross-reporting is cost effective and do not require additional recourses to be effective. It is also important to see animals as part of families and they should not be left without help in violent situations. Animals and humans need services and assistance to recover from traumas caused by domestic violence. Proposals were made to all the stakeholders who were involved as respondents in this graduation thesis.

The author of the graduation thesis finds that it is necessary to research how intimate partner violence and cruelty to animals affects victims and how it can be solved. It is still understudied in Estonia and bigger understanding of the problem can be effective tool to prevent violence.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Helena Randlaht,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „Koduloomad lähisuhtevägivallas kaasohvrite ja mõjutajana valitud piirkondade näitel Eestis“, mille juhendaja on Anu Aunapuu ja kaasjuhendaja Tormi Kotkas, reprodutseerimiseks, eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Helena Randlaht

19.05.2021